

Ivan Mažuranić

Pjesme

SADRŽAJ

PJESME IZVORNE	4
PISMA OD VINODOLCA ŠKOLANA	5
PRIMORAC DANICI	8
PREĐEM SLAVJANSKIM	10
PROTIVNOST	12
LJUBIĆ	13
UTOPLJENI PIJANAC	14
PHILOSOPHIA I POËSIS	15
UMSTVOVANJE OD VEKŠEGA NA MANJE	16
ISPUNJENA ŽELJA	17
STRAH BOŽJI	18
LAŠCU NE VJERUJ	19
OTKUDA IME SLAVJAN	20
SLAVOMIR STOJANU	21
MOJEMU PRSTENU	23
MILUTINU	24
DOKTORU GAYU	26
VEČER	28
ILIR	29
DANICI ILIRSKOJ	30
NENADOVIĆ RADE	32
DANICA ILIROM, DANKU I VLADATELJU ____	34
NAPREDOVANJE	36
VJEKOVI ILIRIJE	38
MOJOJ ***	41

NAPAST	43
PREDISLOVJE K VELIKOMU NARODNOMU ILIRSKOMU KONCERTU	45
BLAGOJ SJENI GOSPOJE JULIJANE GAJ rođ. KOVAČ	49
NA DAN 19. TRAVNJA 1840.	51
U SMRT IVANA KOZULIĆA	54
JAVOR	55
JAVOR I TAMJANIKA	57
PROLOG K TEATRALNOM PREDSTAVLJANJU ILIRSKOM	59
PERU	61
NA SEDAMDESETI DAN ROĐENJA JANKA DRAŠKOVIĆA	62
[JUR VIŠEKRATI PRIMIH PERO U RUKU...] ___	63
POSLANICA	64
NA DAN 19. TRAVNJA 1841.	65
ZARUČNICI	67
PROLOG GOVOREN U KRAPINI	68
DAVORIJA	70
BLAGOTVORNOST	71
U SLAVU FRANJE HALLERA	72
IZGUBITAK IMENA ILIRSKOGA	74
NEDUŽNOST	75
HRVATSKIM DJEVAM	76
GROFU ĐURI ERDEDIJU	77
SUZA ZAHVALNOSTI NAD GROBOM NIKOLE ŠEBETIĆA	78
RIJEČ BRATINSKA	79
CESARSKA PROSIDBA	81
HRVAT	82
PROLOG dne 29 rujna 1860.	83
RJEČNIK	85
ABECEDNI POPIS PJESAMA	88

PJESME IZVORNE

PISMA od Vinodolca školana

Vinodolski dolče, da si zdravo!
Novi grade, pozdravljam te lipo!
Od kada sam, da ti kažem pravo,
Pustil tebe, lipa moja diko!

Ne uživam tužan nikad mira;
Jer ne vidim ja tvoje zidine.
Još me tvoje vino jače tira,
Da t' nazovem ja dobre letine.

Ja ne vidim (u tujoj sam strani)
One ravne tvoje lipe polja,
Koje mene u majevih danih
Više puti jesu zazivala.

Jurve kada zelena bijahu,
Z rumenimi rožicama pokriva,
Lipo meni v jutro se smijahu
Z friškom rosom lipo ohladita.

Kazat ću ti (ako slušat hoćeš),
Kako tvoje zelene gorčice
(Al se ufam, da to činit moć ćeš)
Velike mi bihu ugodnice.

Kad jesene, kad brestiče mlade,
Koji v zimi pomrli bijahu,
Pusteć liste drhćući se hlade,
Pak prolitnje dneve pozbuđahu.

Kad vesela tica v friškom hladu
Gnjizdo svoje med liste sakriva,
Iskao sam njeznu dicu mladu,
Koja u njem ugodno počiva.

V kopriviću, koji s hladom svojim,
Ozdol skorom svu zemlju pokriva,
Kad ja onda pod njim lipo stojim,
Prolitnja ti moja tica piva.

Kada pako pride doba košnje,
Videti se po svem polju vali,
Kano da bi more bilo sinje,
Tuj veselje, kak da si kralj mali.

Kad va škuroj Mikulinskoj gori,
Polak tebe koja se proteže,
Znadio sam hodit doli, gori,
Vesel bil sam, izreć se ne može.

Kad vetraci ugodno puhahu,
Navadan bih gljedati slaviće
V gnjizdu svojem, kada počivahu,
Ter iz njega kazahu glaviće.

Slušaj grade! da ti se potužim
Od mojega rđavoga stanja,
V kom ne marim, da dneve produžim:
Marim mnogo njegovga pokraćenja.

Nije ovdi hrastih, ni brestićih,
Koji bi me razveselit mogli;
Nij' jesenih, ni koprivić mladih
Koji bi me s hladom rashladili.

Nij' onoga silnog koprivića,
Pod kojim bim više puti čekal
Veseloga onog golubića,
S puškom v ruki, da bim ga otresal.

Nij' slavića, ni gnjizda njegovga;
Ni gorčice, Mikulinske gore;
Ni zelenih, debelih stablova,
Z listim svojim, ki pokriju bare.

Buduć da sam na kraj govorenja,
V kojem stališ moj sam potužio;
Prvo dakle našeg rastajenja,
Bog ti tvoju sriću uzumnožio.

Ako sam te gdigod uvridio?
Ne znam dobro, lud sam bil poita;

Ivan Mažuranić: Pjesme

Jesam li ti štogod učinio,
Oprosti mi, mlade imam leta.

Za zlamenje, kada sam ti gudil,
Vidi leto, ovdi sam ga zbudil:
Hiljada je i osam stotina,
Još od zgora trideset godina.

PRIMORAC DANICI

O, koja davnim vedroga djedovom
Kazati lica, niti maglovitih
Noći vremenâ razatepsti,
Zvijezdo, milum ne mogaše lučjum!

Njegda nemili vodiše ratovi
Oce čez mrke jezero grozljivih
Smrti putova, ter u bojnom
Prsa tada gibaše se gvozdju.

Gdo bi tadašnjeg bojca opisao,
Kad svoga gorkim bije protivnika
Delija gnjevom; kad potokom
Žile rone Srde, kud ga nose?

Gdo bi junačke vrijedno ispjevao
Prvih vjekova poslove? gdo li bi
Kreposti znao, koje tamnom
Vrijeme nama zatajiše maglom?

Ah, vrijeme ljuto svaka jadovitim
porazi zubom: gvozdenom obori
Kružene stijenom kule, mudra
Iz kamenov razatepe slova!

Prestaše strašni grmjete topovi,
Jur ljudomorni bojevi prestaše:
Četverostrukim krvoločne
Verugami zavezasm rate.

Jur britko v hramu gvozdje nemiloga
Pustismo Davra: muška pod oklopom
Ne zdišu prsa, nit pod silnim
Jur se vranac znoji već junakom.

Sad, Djevo, vječnim z mudroga opsjeni
Svijetle potomce istoka plamenom;
Sad muška svetim pali žarom
Srca, novu neka slavu traže!

Ivan Mažuranić: Pjesme

Grozno sa mudrim kopje naputi jih
Mijenjati perom; bijesna zasjedati
Paripa mjesto, daj na tihom
Zvijezdo, njima vojevat Pegazu!

Uči, krvave, koje ukosiše
Djedovi mačem, vijence, dostojni tih
Otaca sini, Iliričke
Vile milim da zamijene darom.

PREĐEM SLAVJANSKIM

Jasni polučnih višnjega žitelji
Neba kotarov, sileni davnijeh
Dusi pređova, beskonečna
Sada koje zavezuje vječnost!

Vi , o predašnjeg vremena Slavjani,
Koji junačkim sada potipljete
Zvijezde petami, dajte milum
Našu lučjum pozorite niskost!

Koliko tamni od neba ponori
Sjajnoga jesu sniženi, toliko
Po vrhu žarka sunca gizdo
Nestanoma vaša slava jezdi.

Sijedih premudri vašu naricaju
Krepost vjekova listi, po ledenih
Slavni mramorih čez stoljeća
Vaši k nama dopiraju čini.

Vi nekadašnja carevi vremena
Pobjediteljni bihote carevi,
Ter strahovitom vaše jadnu
Gvozdje Rimu zadavaše ranu.

Vi jug i hladna krajine zapada,
Vi svijetli istok slavno pobjediste;
Peterostrukim siloviti
K stupu nadom prikovaste Sjever.

Doklam u slavnih curiti rumeni
Soka potoci davnjega budeju
Žila, premožno vrijedni dotlam
Sini vaše ime ne zametnu.

Zaman se blijeda trudi nenavidost
Bistru odijelom zvijezdu potamniti
Vaših imena, jadnim zaman
Diku vašu podoruje zubom.

Zaman se ljuti zmaji podizaju,
Ter ognjevitih širiju bezdane
Grla, grozeći se potomstvo
Vaše svojim zamijeniti skotom.

Zaman se mutna aždaje jezera
Giblju, i vkrutni stoglavi ¹ mračnijeh
Ljute jazova, cijeli zaman
Proti vama pakao se pjeni.

Hej, što će niska ponora ravnitelj ²
Pram nebu višnjem? što će nenavidost
Pram slavi vašoj? što li zmaji
Proti diki vašega potomstva?

Ne ima vrhu mirnoga blagosti
Duha, kojega jezero ognjenih
Strti pozojâ, niti gorke
Igda mogu razoriti Srde!

Žive u muških vaša još unukov,
Još slava prsâ žive, nit ikada
Iz zvesti zgine, od ovakvih
Jere rodnom proishode djedov.

Ako pogana bude nenavidost
Vječne nebesa kruge porušiti,
V groznoj samoći silno vaše
Ime zvučit, tere slava bude!

¹ **Stoglav** - neman paklena, Cerber, pas sa tri glave, ali zove se i stoglavo zvijere, zbog zmija koje mu glave ovijaju. (Vladimir Mažuranić)

² **niska ponora ravnitelj** - bog podzemnog svijeta, Pluton, Dis

PROTIVNOST

Tout vive par contraste et par opposition

Rousseau

Čez protimbu živu svaka,
A lagodu jošće više;
Iz onoga, što te čaka,
Poznaš, koja tvar ti biše.

Ne zna luđak, što je radost?
Zdravje što je? Ne zna čili,
Dok ne stigne njega pakost,
A ovoga bol nemili.

Mornar tvrdo kopno ruži
Dok ga vjetar tihi riva;
Al sliskotu mora tuži,
Kad na daski razbit pliva.

Dok pod vedrim nebom skače,
Što j' sloboda, ptak ne znade;
Ali bijedu svoju plače
U sužanjstvo kad upade.

Junak dično rate slavi,
Demeskinju svoju hvali,
Dok ga bitva ne zabavi
I v pot krvni ne ukali.

Ne zna bogat, što je blago,
Dok nevolje ne iskusi;
Nit je komu dobro drago,
Doklam žuhka ne pokusi.

Kad nam žarko sunce sene,
Svijeta sjajnost mi kudimo;
Al tma zemlju kad odjene,
Vrijednost njenu tad vidimo.

Kada putnik dalke strane
Tudje pute kad prohodi,
Domovinu zvati stane
I vu srcu s sobom vodi.

Doklam cvijetak polje kiti,
Smrtnim malo duh naslađa;
Ali rese kad othiti,
Na pamet njim tad dohađa.

Pod maternjim doklam biva
Krilom čedo, nju ne pozna;
Al k maćehi kad dospiva,
Tad maternju milost dozna.

Slavijani, koji gade
Svog jezika domovinu,
Sad, kad nam ga iz ust vade,
Neće l' poznat njegovu cinu?

LJUBIĆ

Pitaš: zašto Ljubić šćitom svoje tijelo ne brani?
"Zato, jer predoben hoće da bude Ljubić!"

UTOPLJENI PIJANAC

Tko reče "jer pijani u vinu Mato poginuh",
Faljiva: u vodi Mato poginuh pijan.

PHILOSOPHIA I POËSIS

Mileski građanom pokazaše njekada Thales
Biti da može bogat, ali da neće, Mudrac.
Milton, Tasso, Camoens, bistri pokazahu Pjevci
Biti da hoće bogat, al' da ne može Pjevač.

UMSTVOVANJE OD VEKŠEGA NA MANJE

Vulkan biše kovač, šepavo vrh toga božanstvo,
Ter lijepa grdom supruga biše Venus.
Knjasta kovača takaj prekrasna Stevu cjeliva
Supruga: zašto vilâš on ne bi bio takaj?

ISPUNJENA ŽELJA

Besmrtni si želel malim zadobiti posalcem
Kod kasnih unukov, blag ljubimče, život.
O radosti! tvoje srećom zadobiše hotjenje:
Ter živu svikadar, kih ne poznade unuk!

STRAH BOŽJI

"Kršćani, čuda čini strah božji svikdar", ovako
Prodiče pun svetom nekada Luka silom.
Istina: jer sileni ne bi jasne bogovi bili
V svinju, v magarca drugač glave sakrili nikad.

LAŠCU NE VJERUJ

Kad nikidan kod vrča tebe zazovnuše Mitar
Huncuta, ti laščem potvori, Arbo, njega.
Pak kada poštenim človjekom zazovnuše čera,
Vjerova: al vjerovat nikada lašcu nemoj!

OTKUDA IME SLAVJAN

Slava li? il mudro nareknuše nekada slovo
Slavjana? Pod sućem još sada prija stoji,
Slavan, ak dična nadjenuše slava pridavak,
Biti će; a slovan, ako ga slovo zove.
Dajte z obiju ovaj izvabite, Slavjani, značaj:
Historici z slave, z mudroga slova drugi.

SLAVOMIR STOJANU

(Poetička poslanica)

Stojanu lijepo zdravje Slavomir,
Slijedeći ter po spješnih odgovor
Pošilje jambih, koga - akoprem
U jednoj nogi jesu šepavi -
Koliko brže mu donesti će.

Njegdašnje premda naše pjesmice,
Koje su slavu drevnih djedovov,
Koje prejasnu zvijezdu zvenčale,
Na svaki način ti dopadaju:
Budući pako, tko će sviriti,
Promijenit glase njegovu trebuje,
Predragi brajnel! zato sad će naš
Novozvučeni krasnu varviton -
Jer tako Phoebus, tako išće rad
Od onih koji s lirom ophode -
Pojiti djevu, kojoj Ciprovi
Vrhunci, sveta koj Idalija
Na sto božanskih žrtvu kuriju
Oltarov; sad će, rekoh, silena
Božička³, komu v lijevi ranjene
Bok djeve rtom strijeli njegove,
U vlašćih mirhu, v vlašćih alduju
Srdašćih tamjan, naša strunica
Zvoniti.

O zrij, kako prsa njim,
Kak jasne v možnoj oči plavaju
Radosti, kako cvatu crvene
Na licih rože: zrij, kak medene
Pripravne jesu usne k cjelovu;
Kak okol zlatnih kosa batrivi
U nježnih igrah pušu vjetraci;
Zrij, kako vrane luči - strjelatog
Prestolje božka - v ljubvi zopite,
Sim' tam' ljubezne vrte poglede!
Ter kaži, ljupki jel' Anakreon,
Miloglasna Sappho je li jest,
Jel' slavni Naso, jel' Horatius,

³ sileni božičak - Amor, Eros

Pojući ljubav, tere mladjane
Ljubeći djeve, pravo imao?

I ovi, brajne, biše veliki
Vil sveštenici. Zašto ja ne bim,
Kojega mudri Phoebus jest komaj
V Parnasa svete hrame primio
I Hipokrene tajnu zvolio
Podahnut vodu, glavi krunice
Po nježnih curah dati pustio? -
Znamenje čestno? - Zašto ja ne bim
Ljubića milog njim naklonio,
Ter zlatni njegov tulac pjevao,
Da njegda momu, njegda pepelu
Na hvalu z jasnog oka suzicu
Ispuste krasne; al - što još bolje -
Na tavnoj stave rupi rožicu
I kamen k tomu, na kojemu jest:
"U ovom leži grobu Slavomir".

MOJEMU PRSTENU

Koga mi tvrde lijepa vjere
Njegda za zalog Vukosava dade,
Sada vu dviju prijeko jesi trgnjen,
Prstene, kusah.

Dakle bi možno, da je njena ljubav
Krhka, kak lažni kolobare ti si;
Dakle i žarki ikada bi mogal
Smrznuti Phoebus?

Jer što da mnijem? Milenih te nije
Suza očiju, nije li rumena
Cvijetak obraza mogao vu čilom
Zdržati stanju?

Neka svemoga sačuvat Citerska,
Neka strjelati Ljubić i ostali
Dostoje branit ovo od zla sljedstva
Bozi znamenje!

Oh, kako toplo tada u djevičanskih
Srce njoj prsih, kako meni glasno,
Kad mi te krasna daše, vu lijevoj
Kucaše grudi!

Oh, kako bistre sijevahu jasnim
Luči biserom, cvjetajuća kako
Lica plamtihu plamenom, rumene
Drktahu usne!

Čuše besmrtni, ter u svoje Višnji
Kriilo ljubeznu zanesoš kletvu,
Kad mi po strašne Ljubića strjelice
Ljubav izusti.

Drži zakletvu, lijepa ljubećih
Boginjo djevâ, ako vjeru slomi,
Tere dostojnom silenu pedepsom
Plati pogrišku!

MILUTINU

Blažen, koga nebes sudbina sliskijem⁴,
Milutine, časom život uputiše;
Blažen, zorno⁵ komu dadoše bogovi
Žitka slape, ter i mutnoga Hadriju
Strasti, milotihim minuti vjetracem!

Njega tamni kruzi mrke budućnosti,
Njega nemijele zaside Srećine⁶,
Mračnim zavedene maglami - ne plaše.

Njemu silni Perun, štogodir sutradan
Smjera vremenimi tvoriti kruzimi,
Bijesne jadovita štogodir aždaje
Rova⁷, ter manita sinovi Sjevera⁸
Dnevom činiti će - srca ne bantuje.

Sadašnje trebujе, niti budućega
Traži rad plodove vremena; što mu sad
Dade bjegovita sreća, želanijem
Prime: ako li pak lukavo odvozi,
Koja donese jur, veselo othiti,
I krjeposti svoje sjenum odjene se.

Krhkim siječe nerad drvetom Indije
Srdite valove: niti kad tamna noć
Sjajne vlašićе, al jasnu prihodnicu
Strašnim smrtnom oku zakrije zastorom,
Drhćući straši se; niti, kad silenim
Zvižde jadra jugom, da mu inostrane
More ne požere trge, uplaši se:
Ak se iz visokog stožera iskućen
Svijet u prah razori, stalna potreti će.
Današnjem se klanjaj, pusti sutrašnjega,

⁴ "Slizkijem časom živjeti: glatko, bez srasti" (Vladimir Mažuranić)

⁵ **zorno** - "bit će: junački, sretno, a ne zorom. Zoriti se, isto je što i junačiti se, zorno, jako, silno. Vuk" (Vladimir Mažuranić)

⁶ **Sreća** - "božica sudbine, Fortuna, kob" (Vladimir Mažuranić)

⁷ **Bijesne aždaje jadovita rova** - "podzemne, zlokobne vlasti" (Vladimir Mažuranić)

⁸ **manita sinovi sjevera** - "Zete i Calais, sinovi Boree, sjevernoga vjetra, nagli vjetrovi" (Vladimir Mažuranić)

Ivan Mažuranić: Pjesme

Milutine, dneva! pusti prevarljivoj
Tamjan aldovati nadjeji: smrtnima
V nestalnoj kazuje dobra budućnosti.

Glej, kak protuljetna žuri se ptičica,
V hladnoj sjeni pojuć, malene žalosti
Iz prs isključiti? glej, kako kratkoga
Žitka tek veselo provodi pjevajuć?!

Potamnjena lica zvijezde popravljaju:
Al mračnog ne vraća ponora ravnitelj⁹,
Koga neveselo mjeseca provodiš;
Natrag već ne vraća, i ako svaki dan
Juncev stotinu mu sniženo alduješ.

⁹ niska ponora ravnitelj - bog podzemnog svijeta, Pluton, Dis

DOKTORU GAYU

Stožeri svijeta¹⁰ silom, niski ozvanjaše búkom
Dolci, ter ognjeni zrakove gromi ruše.
Ljuti zemlju vihrom, a mutiše more neverom
Vjetrovi, ter drobne do neba prahe nose.
Strašnim po bregovih tad ručaše lugovi zvukom
Ter ledene Velebić vrhove v snijegu zakri,
Kad sileni z mrzlih izsrnuše ljuto kotarov
Sjever, horvatski k zemlji da prigne govor.
Kad svoje noć tamna nadvisiše mrakove, svijetlu
Vašu da sakrije, Slavjani, zvijezdu maglom.
Al tada Gay bogovom svoju zavitje pobožnost,
Višnjim tad bogovom Gay za tišinu moli.
Gay, koga pri sretnom pogledaše porodu milom
Melpomene lučjom¹¹, molbami bije nebo:
"Eole, oče! nu zrij kak Ljuti Hadriju muti
Sjever, kak slavsku vale na zemlju riva?
Kak crna mrkim ogrnuše Savu odijelom
Noć, tere horvatskom granuti Suncu ne da?
Što bogabojni tebi, što, Eole, skriviše narod
I kada, jer v strašnom vazda ga vihru rušiš?
Oh, ako još u tvojem što mogu, oče, molitve
Srcu, veži Sjever, ter ove mrake tjeraj!"
Nit dugo! već jasnom po Zagrebu kreše danicom¹²
Ter sjajni llirom vazda navišće svijet.
O, kim da te zovem imenom, kim, Gaye? Promethevs
Mi se vidiš isti, s zvijezdami kad se boriš.
O, da zaisto! jer on božanskom duhove vatrom
Ilu poda, a ti ledove srca tališ.
On jednu višnjem sustegnuše iskru Olimpu,
Ti cijelim sanene zvijezdami luči grijaš.
Ali njega kavkaskom izložiše tebi povoljni
Jupiter orliću trim prikovana nadom¹³.
O, triput boljše zadobiv ti od neba ždribel!
O, nikadar našim zabljivi, Gaye, njedram!¹⁴
Kasno bude tebi gradit oltare potomstvo

¹⁰ **Stožeri svijeta** - "nebesa, plus, caelum, axis" (Vladimir Mažuranić)

¹¹ **Gay, koga pri sretnom pogledaše porodu milom Melpomene lučjom** - Parafraza početnih stihoa glasovite Horacijeve ode (knj. IV, 3) "Quem tu, Melpomene, semel", posvećene muzi tragedije; **milom lučjom** - milim okom.

¹² Simbolika upravljena na "Danicu ilirsku"

¹³ **nad** - čelik, željezo

¹⁴ **nikadar zabljivi** - nezaboravni

Ivan Mažuranić: Pjesme

V srcu, i na njih ti hvalu vužigat hoće.
O, kim da te zovem imenom kim, Gaye? Promethevs
Mi se vidiš isti, s zvijezdami kad se boriš!

VEČER

Kad sunce zapada na zahodu, trak
Pržala njegova rumen stiže mrak,
I brda doline sa sjenami steru;
Tad svirku zadjeva čobanče za pas,
A ovce ga slijede čujuće mu glas,
I veselo bećuć u tore se beru.

Kad rosa večernju lijeva pomast
Kê cvjetki krepeću pokušaju slast,
Glas zvona pobožni razlijevaju stine:
Sa jelenom košuta spješi na stan,
Trčeći vu dubravu lazi niz stran,
Ter zrije žurivo da ljub ne pogine.

Kad tamnim odjenuje planine noć
Zastorom, i kaže preveliku moć,
Ter vrhu dolov svoje mrake poteže:
Tad ptica popijeva, gledeć gdi je drug,
Vre zadnju popijevku ter leti vu lug
I meko sa ljubom u gnijezdo se leže.

Stvor svaki se druži kad prohodi dan,
Ljubezno grleći ter ide na stan,
I v ljubvi ta svijeta do drugoga sniva:
Al samo mojoj ne da balsama hlad
Bolesti, ni sunca jutrašnjega slad -
Al samo mojoj boli zvijezda ne siva!

ILIR

O, glej onoga ptića ljubeznoga,
Gdje milovničkom nježne ljubavi
Zapaljen iskrom ljubvu svû slavi,
Gdje zvoni dol od pjeva vilenoga;
Kom v srcu ljubav, radost v oku sjedi,
I kog pretiče blagi raj i slijedi!
O, kolka slasti rijeka tud protiče,
Kak trepte prsa, kak se rađaju
Ljubezni žari, kud dopiraju
Vilovni glasi, kuda oko miče!
Nije l' ti mil? - o dajda kaži tko je?
"Ilir ljubavjom krijepi srce svoje".

Al glej onamo zmaja ognjenoga,
Gdje raziteljnom v bitvi žestokoj
Razjaren vatrom tare svijet, pokoj,
Gdje huče dol od zvuka silenoga;
Kom grom u ruci, munja v oku sjedi,
I kog pretiče grozna smrt i slijedi!
Joj, kolka krvi rijeka tud protiče,
Kak bliska gvozdje, kak se valjaju
Tjelesa bojna, kud ga tjeraju
Davorski gnjevi, kuda sablju miče!
Nije l' ti strašan? - dajda, kaži tko je?
"Ilir junački brani pravo svoje!"

DANICI ILIRSKOJ

Kak sokol sivi koga sužanjstvujuć
Krutnim spletenog gvožđa rukotvorom
Kroz vijeke cijele od prirodne
Letnje nemil sustezuje zatvor;

Kad v uzi skućeć krila navađenom
Revnošću v tanke zrake razastira,
Al, oh, željezna građa jača
Od plamenov slobode ga veže!

Pak dobrodjejna ruka mu dospije,
Krlетки tvrda vrata otvarajuć,
Il vrijeme davnog vijeka tajnom
Uzu svojom opodere moćom:

Ustane sužanj od dugovječnijeh
Trudna nevoljâ krila prokušati,
Ter uz lagane vjetre vještım
Sunca kotar prolićuje mahom:

Tak, zvijezdo mila, kad llirom tebe
Zmožni na vedrost zvabihu bogovi
Z tamnosti grozne i potajne
Nazlobnosti lukavih vragova.

Ti stade, davnım jur upitomljene
Ropstvom, krilate konje ogledati
I sijevajućı voz, gorućım
Zlato kojeg nakićuje suncem.¹⁵

Pak mjesto starog uresa, koga jest
Vkus tuđozemski rodio, žarkijem
Svjetlosti trakom, djevičansku
Glavu kiteć tere grudi snježne,

Bijesnim dodavši biće krilonogom
Po nebu hitriš jezdit Ilirije,
Mrzeć što prosta hoće ludost,
Il nenavist što poreće žuta.

¹⁵ Febova kočija.

Što suncu pači, ak zimičav ne bi
Hotjel mu žara primiti? - grije ga;
Il što da tuži, kad srebrna
Trak mu nikad ne oduzme luna?

Višnjih je duša mrziti predsude,
Mrzit potmastog puka ogovore,
I k cilju stalnom smjerajuće
Pute tihom sljedovati sviješćom.

O jezdi dakle, zvijezdo, junačkim
Trkom po sjajnih, kud si nakanila
Putih, predragi spješno žarkim
Dom Ilirov nakiteći suncem.¹⁶

¹⁶ "Kiteći spješno predragi naš dom Ilira suncem. Za prethodnicom dolazi sunce na obzorje. Ista se misao ponavlja i u pjesmi "Danica ilirom, danku i vladatelju", kitica posljedna" (Vladimir Mažuranić)

NENADOVIĆ RADE

Strašna ti je gora Kunovica,
Kud se stere ni kraja se ne zna;
Al je lijepa Draginja djevojka,
Kuju lani obljudio biše
5 Mlad delija Nenadović Rade.
Prosi Rade Draginju djevojku,
Rade prosi, al je ne da majka,
Dok dvanaest konja ne osedla
Zlatnim sedlom i srebrnom uzdom,
10 Uzendijam od Stambula grada
I potkovam od suhoga zlata;
Na svakome konju po junaka,
Pod sabljami od grada Misira,
Pod barjaci od svile zelene,
15 Pod dolamam s sitnijem biserom,
Sijevajućim kano sunce žarko, -
Koji će mu do pomoći biti
Kad odvede Draginju djevojku.

Kad je Rade riječi razumio,
20 On osedla dvanaest dobrih konja
Zlatnim sedlom i srebrnom uzdom,
Uzendijam od Stambula grada
I potkovam od suhoga zlata;
Na svakome konju po junaka,
25 Pod sabljami od grada Misira,
Pod barjaci od svile zelene,
Pod dolamam s sitnijem biserom,
Sijevajućim kano sunce žarko, -
Koji će mu do pomoći biti,
30 Kad odvede Draginju djevojku.
Tere ide gorom Kunovicom,
Ide junak k dvoru djevojčinom
Na alatu dobru konju svome.
Jaše gorom dvi nedjelje dana,
35 Kada li je treća nastanula,
I gorice polak projahao,
Al eto ti čuda golemoga!
Sine žarka munja od istoka,
Ter udari u tananu jelu,
40 Kuda Rade s družbom prohađaše:
Stade jele treska strahovita,
Stade groma razloj po dolinah,
Po dolinah mrke Kunovice.

Ali Rade nazad ne uzmiče,
45 Već se svojom družbom razgovara:
"Zlo nam vrijeme, mila braćo moja,
Kad nam pada vatra iz nebesa
I udara u tananu jelu:
Il je moja na udaji moma,
50 Il je moja na umoru moma,
Il će nama loša sreća biti".
Al družina Radi odgovara:
"Ne budali, Nenadović Rade!
Nit je tvoja na udaji moma,
55 Nit je tvoja na umoru moma,
Već veselo svate dočekuje".

Istom družba u riječi biše,
Al to ide oblak od zapada,
Oblak ide a danak otide:
60 Pod njim krile dva vrana gavrana
I krileći na bor posjedaju,
Ter se krive kao mrki vuci
Po planinah gore Kunovice.
Al se Radi ino ne mogaše,
65 Već se hvata sedlu u sanduke
I povadi tanka đeverdana,
Stisne pušku na lice junačko,
Tere rani dva vrana gavrana;
Prije oni k crnoj zemlji padu,
70 Nego ih je Rade namotrio.

Al eto ti čuda velikoga!
Kako vrani padoše gavrani,
Pade jednom prsten iz nokata,
Drugom pade od tuge zlamenje -
75 Crnog ruha komad 'z pod kreljuta.
Kad to vidi Nenadović Rade,
Diže prsten iz trave zelene,
Pak ga meće na bijelu ruku;
Diže ruho od zemljice crne,
80 Pak ga k vučjoj kapi prikopčuje,
Ter govori vjernoj družbi svojoj:
"Zli nam glasi, mila braćo moja,
Eto nama dva vrana gavrana,
Eto prsten, eto ruho crno:

85 Il je moja na udaji moma,
Il je moja na umoru moma,
Il će nama loša sreća biti".
Al govore dva vrana gavrana:
"Zla ti sreća, Nenadović Rade!
90 Kada naše ti pogubi glave:
Nije tvoja na udaji moma,
Već evo ti prsten od djevojke,
Da joj vjerno ti srce poznadeš,
Kojim te je milo milovala,
95 I evo ti tuge ruho crno,
Da poznadeš, Nenadović Rade,
Da je tvoja na umoru moma".
To rekoše dva vrana gavrana,
To rekoše, duše istekoše.

100 Kad to čuje Nenadović Rade,
Cvili jadan kano zmija ljuta
I družini svojoj progovara:
"Ej, družino, mila braćo moja!
Brže dobre konje pojašite,
105 Da vidimo, što nam sreća kaže!"
Kad družina riječi razumiše,

Svoje dobre konje razigraše.
Ter polete kano lastovice
Kroz goricu, mrku Kunovicu.
110 Kad su došli k dvoru djevojkinom,
Al su dvori u crno zaviti,
A na dvoru kuka kukavica,
A u dvoru Draginja djevojka
Leži mrtva na nosilu crnom:
115 Gore baklje okolo djevojke,
Plače majka u crno zavita,
I uz kćerku ruke uzapinje.

Kadno dojde Nenadović Rade,
Gdjeno leži Draginja djevojka,
120 Nit besjedi, nit se razgovara,
Već on ide k mrtvoj dijevojci,
Bijelu joj je ruku cjelivao,
Bijelu ruku i ledena usta,
Tere trga sablju od bedrice,
125 Misirkinju zlatom okovanu,
Š njom se bije u prsa junačka,
Tere mrtav pada u njeđarca,
U njeđarca Draginje djevojke.

DANICA ILIROM, DANKU I VLADATELJU

Kao kad noćnih sred pokoja
Tama u skute svijet zavije,
I mrklinom gustih hvoja
Gora okrutne zvijeri krije,

Vuci viju, ruču lavi
Kroz zastore mrkle sjene,
Žvižde zmaji, i u dubravi
Muklim zvukom glase stijene,

A brižan se pastir s stadom
Divje u špilje snježnih gora
Skriva, opojen slatkom nadom,
Da će rujna svanut zora;

Al se prije svjetla ujavi
Vrh istoka prihodnica,
I na vedroj sjaje glavi
Ljiljan rajski i ružica;

A za njome tekar stupa
U rumelci zora čista,
I bio danak vodi skupa
Ruku u ruci ona ista:

Tako, ilirski bojni puci
Moji nebom ilirskime
Traci plovu, i u ruci
Samo iduće kažu vrime.

Al zenice bistre uprite
Jurve u vedra vrata istoku,
I mlađani dan vidite
Kako za mnom jezdi u skoku.

Jezdi u skoku pospješnome
I rumena stere krila,
Tere u njedru nosi svome
Žarke zrake sunca mila.

Iz njegova skuta pada
Svjetlost ljupka, i tjera tmine,
Tko u noćnoj sjeni strada
Ufajući da ne gine.

Maglovitih vrh dolina,
Vječna tamnost gdje prebiva,
I visokih prek planina
Iskre siplje ognja živa.

Jezdi, jezdi, svijetli dane,
Kud te zrake moje zovu,
Kroz ilirske tvoreć strane
Zemlji staroj dušu novu.

Nit te tamna sjena plaši,
Povjetarcem kuda ploveš:
Kud ja idem, što te straši?
O! što u pomoć druge zoveš?

Moje, dane, stope slijedi,
I svaki čas svjetlost veću,
I podnevu u vrh sjedi:
Ja te dalje vodit neću.

Tebe divna žudi sloga
Ilirskijeh od naroda,
Od Dunaja golemoga
Do Jadranskih sinjih voda,

I odtole put zapada,
Gorotanskih preko gora,
I što ilirski jezik vlada
Vrh žalova Crnog mora.

Srbin, Bugar, Hrvat bojni,
I banatsko polje ravno,
Bošnjak, Kranjac i dostojni
Grad Dubrovnik - mjesto slavno,

Slavonija, Gore Crne,
I dalmatski vitezovi,
Plodna Istrija: sve ti srne
Željno u susret da te ulovi.

Svi se u naprijed s tobom diče,
Svi u tebi živu toli,
Da im u tebi nov svijet niče
I stvara se raj oholi.

Ah, ugodno prem je ovom
Rodu u zledi pomoć biti,
I podprijeti vlašću novom
Narod tako prije čestiti.

Prem je slatka riječ u njedru.
Reći u blagoj uspomeni:
Ja savezah krv mu vedru
I raspukah plam ognjeni.

Plam, u kom se narod stari
U nov roda vijenac staplja,
Nit za ruge davnje mari,
Nego u slozi gnjeve utaplja.

Da, što rekoh? pače u slavi
Novi narod tako rasti,
Da nebeskoj u munjavi
Svjetlost javlja i nove vlasti.

Jakno soko mlad na ležu
Pod maternjim sjedi krilom,
Dok ga ljeta k zemlji vežu
I slabosti taru silom,

Al iz gnjezda kad ga zove
Vrijeme i u zrele dospije čase,
Put visokog sunca plove
I zrakom se vedrim pase:

Tako i vaša rastu veće
Kрила u krilu neba, Iliri,
Izgubit se nitko neće,
U vedrine tko god viri.

Jer se u moćnog duba sjeni
Najprije nježno drijevo uzgaja
I u nebeskoj buci oreni
Trijesk od slabe glave odvaja.

Ferdinande! austrijskoga
Slavna roda slavni sinu,
Čim si sjeo djedinskoga
Sam prestolja na visinu,

Nuda višnje upri oko
Ilirskih put dubrava,
Kako mladi dub visoko
Raste i k nebu teži glava.

Vidi i u srcu sjeti tvome
Slatku radost rijetke sreće,
Da je rukom očinskome
Strom usađen tolik veće.

Strom, koji se gordo diže
Vedrom nebu pod oblake
I sad sada zvijezde stiže:
Veličine jur je take.

Nit se ikomu klanjat znade
Glava ohola osim tebi,
Pače ugodni plod svoj dade
Tebi samom ispod nebi.

Care vedri, goji, goji
Voćku tako plemenitu,
I kraljevski perivoji
Neće opustit vijek na svitu.

Dok se ilirskoj u desnici
Treskovita sablja bljeska,
Ne plaši se, i ako u slici
Pakla ori se strijel nebeska!

NAPREDOVANJE

Est Deus in nobis,
agitante calescimus illo.

U toplome jugu zemlja stoji
I livade u cvijetke razvija;
Gore, rijeke i doline goji
I sunašcem vedrojasmim sija.

Nije mnogo ploviti put rijeke,
Kud vam dere sela i livade:
Al ko hoće da žive u vijeku
Trebavrtit da potokom znade!

Zemlja stara i narod je stari
Pod kreljuti štita ilirskoga¹⁷,
Nit se drugač ozivati mari,
Dok mač paše i ufa u boga.

Služiti se časom, kad se javi,
Jeste nješto, al tim nij' dospiti:
Kao Jozue sunce da ustavi
Trebavrtit onom, ki će čestit biti!

Pravdi blagoj kopja treba nije:
Pomoć s gori, pa lava obori; -
Al za svoje svaki krvcu lije,
Tare, bije, siječe, gazi, mori.

Ko Jozue nije, u noć pada
I pred zvijeri kriti se morade,
Kao kad krotka u gorici stada
Pomni pastir zatvoriti dade.

Ko u mrkloj noći rad prebiva,
Ol je lupež, ol hrđa na svijetu,
Jer kad sunce vrh nebesa siva,
Seb' ol drugom krije se na štetu.

Al kolikrat, dokle zora svane
Iza magle po susjednom svijetu,
Pred špilju mu ljuti medvjed stane,
Pa mu ne da ni glave pronijeti.

Rumenom se zorom požuriti
Velik trud je tromu i lenjaku:
Ko za dom svoj ne znade umriti,
Da je žrtva risu i kurjaku!

Tako biva, da kom podne biše,
Dok još družu virihu iz noći,
Sad u sreći već ne plove više,
Neg od ovih traži si pomoći.

Kad putnikom utruđenim veće
Crna gora meku postelj dava,
Ko se zorom probuditi neće
Med lupeži ostavši da spava?!

Blažen, ki se u podnevu grije,
Pa čest svoju ustanovit more!
Al ni onom velika zla nije,
Ki iz zore podiže se gore.

Njekim sunce vrh podneva sjaje,
A njekim se jur k večeru klanja,
Al čim dalje put zapada staje,
Sjena veća, a svjetlost je manja.

Klonite se večera i tame,
Jerbo u njih brat brata ne znade,
A u obje ove suza jame,
Ko k podnevu ne ide, upade!

¹⁷ Pod kreljuti štita ilirskoga - "pod krilima orla, koj Iliriju štiti" (Vladimir Mažuranić)

Ivan Mažuranić: Pjesme

Kâ je, dakle, kâ je ono sila,
Kojom svjetlost protjerava mrake?
Kojom naša Ilirija mila
Diže krila uz tanane zrake?

Bog je ona, Bog potajna sila,
Kojom sunce žarke javlja trake!
Kojom naša Ilirija mila
Diže krila uz tanane zrake.

VJEKOVI ILIRIJE

U hladanom skutu naših gora
Vrhu travnih zelenih prostora,
Gdi se u prodol malen hum obara,
Gdi se sliša od potoka mili
Romon, kud mu bistar talas cvili,
Krotka stada u vremena stara
U raskošnoj slobodi skakahu
I radosne danke provadahu.

A mladáni Ilir, uz povaljen
Panj od hrasta ležeći, razgaljen
Ćutom mira, veseo prebrajaše
Na pastirskoj tamburici žice,
I cjelove mile pastirice
U goranskoj pjesni popjevaše:
Sretne pjesni plama ljuvenoga,
Kom bi srce blizu srca svoga.

Blažen vijek se živiše posvuda,
Jer se jošte ne bi zloba huda
Po umrlih svijestih razastrla;
Jošte ne bi bratinska nesloga,
Ni pogrda dobra općinskoga
Do ilirskih srdaca doprla
Mir i sloga svuda carevaše,
Nit se o mojem i tvomem što znaše.

Gore općinske i općinska polja
Bijahu svakom, kog bijaše volja,
Da što sebi za život priradi;
A zakoni svakom bijahu
Um i duša, koji kazivahu
Pravo svakom, što treba da radi,
Da radosni u sreći provede
Vijek i slavan vrhu zvijezda sjede.

Višnjeg Tvorca hvaljahu u slici
Stvora: - u noći, zori i danici,
U vedrini, daždu, gromu i gradu,
U mjesecu i u zvijezda krugu,
Burnom moru i zelenom lugu, -
Svud božansku poznavahu vladu.

Narav divna divna crkva bijaše,
U kôj sunce mjesto svijeće sjaše.

Zbori od časnih staraca pod milim
Skupljahu se lipam, tere čilim
Momkom mudre savjete davahu;
I dokle se zlatokrile pčele
Njih vrh glave u košnice sele,
Plamenitu mladež naučahu,
Kako krotka stada pasti treba
I upravljat čistu svijest put neba!

Nu ti, blažen vijeće, dospijevaše
Koncu tvomu, kad se počimaše
Želja u prsij pojavljivat huda,
Kad pastiri pohlepni odviše
Jur općinska polja razdijeliše,
Ter se poljskog uloviše truda;
Nu i ovaj vijek bi sretan dosti,
Dosti sretan u poljskoj radosti.

Tad seljani - jer seljani tada
Bješe oni, ki pasuć nekada
U glas mio na dipli sviraše -
Tad seljani i seljanke mlade
Viđahu se, gdi na pustom rade
Polju brazde, i prostrane naše
Njive poljskim oruđem premeću,
Na pastirsku pozabljujuć sreću.

Prvikrat se tad u nepoznate
Još do onda pretvoriše late
Ravna polja Ilirije mile;
Prvikrat se tad u zlatno more
Zrelo klasje prerodi, i gore
Prvikrat se ozvahu, kad vile
Još nevještim srpom žito žnjahu,
Nu tim vješt'jim glasom popjevahu.

Tada kosac, mjerenim korakom
Gazeć polje, kosu pješću jakom
Prvog krata kroz travu provodi,

I u gizdoj slobodi mladae
Sjekuć late sa lijeve strane
Od sražene trave vale usplodi;
Tad mletačke cijepe prvog krata
Okusiše snopovi od zlata.

Nu, jaoh, oblak od praha se vije
Sa svih strana; - svud se o stijeni bije
Žvenk oružja i glas neprijatelja,
Štropot konja i jauk junaka,
Plač i suze vezanih seljaka
I viteških vapaj branitelja.
Zbogom i ti, vijeće, ki si polje
Orao... eto sad prave nevolje.

Eto groznih zmajeva iz juga,
Rimska eto na nas pade kuga,
Koja cijelim zavladaše svijetom;
Hun i Tatar eto iz sjevera,
A s istoka Turčin diže pera,
Da nas rukom satariše kletom;
I eto ti iz hladnog zapada
Ljutog Franka sablja na nas pada.

Rat ognjeni domovinu tare,
Dere, plijeni crkve i oltare,
U sužanjske verige okiva
Sve što žive, ol se llirom zove,
Staro, mlado, kmete i knezove:
Domovina sva u krvi pliva,
Pliva u krvi ljubljenih sinova,
Jaoh... sinova... sad tuđih robova!

Trči pastir sred zelenog luga
Pustiv gajde, a mila ga drugu
Grleć, suzeć, man ustavit žudi.
Trči pastir i trčeći viče:
"Zbogom, dušo... sveta ljubav kliče,
Za dom statki svako da se trudi!"
Tim se lovi praće, kâ bi prije
Gorska zabav, sad njom da se bije.

Trči seljak iza pluga svoga,
Trči preko polja širokoga,
Ter se poljsko za oruđe hvata;
Što bi lemeš, kaciga je sada,

A ostalog od težačkog nada
Stvara oružje krvavoga rata:
Handar, šaru, stijege, buzdovane,
Sablje, kose, tope i đeverdane.

Zanijemiše dubrave i luzi;
I seljanski milopojni kruzi
Zanijemiše na žvenk od sabalja,
Kao kad hladnoj u sjenci slavuju
Nježno pojuć ljuta uplaši guja,
Kada kradom u grm se dovalja.
Izgiboše ovce svilorune
I mirovne sa tambura strune.

Boj se bije na ilirskom polju,
Boj krvavi, i grozno se kolju
S ljutim zmajem naši vitezovi:
Sijeku, taru, gaze, lome, biju,
I viteški naši stijezi viju
Ispod neba kao sokolovi!...
Pazi, kako vrag u krvi pliva,
A ilirska nad njim sablja siva!

Eto onih, koji onamo ljute
Južne zmaje sijeku, i kreljute
Rimskom orlu svojim taru trijeskom,
Bat je i Penat; - a on koji Franke
Tjera okrutne i vedrije danke
Stvorit žudeć, u gromu nebeskom
Naprijed stupa i vražje sablje krši,
Ljudevit je, kom svud slava prši!

Eto onoga, koji Turke klete
Na alaje razganja i svete
Stijege turskim nad glavami diže:
Kraljević je Marko, koga ruka
Strah je i trepet nesmiljenog puka;
Pa gle onoga, koji onamo stiže
Nožem cara na Kosovu ravnom,
Obilić je, zet Lazaru slavnom.

Nu, jaoh, Lazar i Obilić pada
Rane od smrtne, i š njimi zapada
Našeg sunca svjetlost uzdisana; -
Jur malena sva u krvi plove,
A Sigetske još brani zidove

Četa slavnog Zrinovića bana...
Al sad, vajmeh, Zrinović posrnu...
Sad noć plaštem zemlje naše ogrnu!...

Nu da je bogu i junačkoj ruci
Vašoj hvala, o ilirski puci,
Noćna sjena opet se uklanja!...
Jur ističu zraci od danice
I za njome pomoljava lice
Mjesec sjajni i tmine razganja,¹⁸
Tmine vašom krvju opojene
I neslogom davnjom zadojene.

Na ufanju, koje stare vaše
U pogibno doba oživljaše,
Sloga sebi sad oltare gradi,
I na njima, starim na poštenje,
Blago, sreću, slavu i življenje
Spravnim srcem posvećuju mladi;
Sad kroz žice lire naše slatki
Milo pršeć propuhuju hladki.

Sad gle onoga starinu junaka,
Kom sunčana vijek ne sijeва zraka,
Kako prije pokraj puta staja,
Sav u suzah prigudjujuć Marka
I ubogog proseć sebi darka!
Kak sad veseo davori bez vaja,
Kak radosno javor-gusle cvile
I oko njih poskakuju vile!...

¹⁸ "Pjesniku se priviđa konjunkcija planete Venere i mjeseca. U takvoj se prilici na nebu pojavljuje grb 'Ilirije': Danica, a ispod nje polumjesec" (Vladimir Mažuranić)

MOJOJ ***

I.

Otvara u rujnom divna zora istoku,
Rumelci u čistoj sijevasjuća, vrata
A mlađan za njom danak u ognju od zlata
Jur jedva čeka i stupe vježba u skoku:

Kad momu od suza lijevanom potoku
Zajazi ognjene vale čudnovata
Duboka od sanko ruka, i prem poznata
Doleti u svijest mi slika u snu duboku.

Poznata slika!... ah, slika 'e tvoga bila
Vedroga od lica, dušo od duše moje:
Nu što ono rekoš? nije doletila;

Ne, ne!... u mom srcu uzamši črte svoje,
Oblačnoj hoti da se ujavi svijesti,
I blage od nade zrak mi u dušu umjesti.

II.

O, kako 'e bolno u njedrih tad mi igralo
Srce, na utvore od kipa toli ugodna,
Kad me tvoje, kao sunce izvrh ishodna
Neba, božansko bješe čelo osjalo.

Sprva se usprenuh malo od čuda, i malo
Motreći virih u snijevanja prigodna;
Nu kad se uduboh i vidjeh raju shodna
I lica i luči, o vječna moja hvalo:

Tad lica i luči i čelu i usta od meda
I snijege od vrata i golubove od grudi
Radosti u rajskoj opojen razgledah;

I željna ruka i nehoteć se ispruži,
Uznosno objatjem tijelo da ti okruži
I cjelov otme... nu, vaj, tijekom se uzbudih!

III.

Vaj, vrli udesu, koli 'e tvoja osuda
Teška vrh mene! 'er zašto bježi izbrana
Preda mnom slika? i još ni u snu ni'e dana
Žuđena sreća i cilj mom paklu od truda?

Vaj, kuda izgubljen mir da ustražu? ol kuda
Ranjenom srcu lijek da iznajdu? 'er rana
Smrtna me kolje, a pomoć se uzdisana
Ne javlja rani smrtnoj odnikuda!

Od rujne zore tja do zapadnoga
Sunčana zraka u zalud lete uzdasi:
Pa još ni noć da lijek ni'e truda moga?

Daj, prosti, udesu, o jadnom robu oprosti,
Kom jedva od gorcijeh ostaju suza plasi
Života ostanci... al man se tužim... dosti!

NAPAST

Što se u grudi javljaš, u samotnoj grudi,
Nesmiljena željo i plamu zloćudi?
Nisam li ti dosta veće robovao,
I ljubeći vilu tužan bolovao?
Bolovao tužan, nu, vaj, bez pomoći:
Čim mi ju smrt pokri sjenam vječne noći!

Vidih, jaoh, preljuti mraz na vedrom čelu,
I na rajskom licu lijer i ružu uvelu;
Vidih luči od oka smrću napojene
I koralje od ustih mrakom potamnjene;
Vidih prsi bijele, milen gaj od raja,
Poharane gradom smrti i teška vaja!
Vidih... nu što tužim? tko da oćuti jade,
Ke ljuveno samo srce moje znade?
Znade, znade uisto, i znat vijeku bude,
Dok života ovoga ne okonča trude!

A ti sad, o željo!... al što tajim? reć ću:
Ljubavi!... jer ti si za moju nesreću...
Ti ljuvene u mreže opet da me uloviš
I zarasle rane tvôm strijeli ponoviš;
Ni časa ne staješ, sved u trudu bdeći,
Da me usužnjit možeš i zamkom zaseći.

Prosti, prosti, ah, robu, nevoljnome robu,
Komu duša odavna jur leži u grobu!
Prosti sužnju plačem sharanomu odveće:
Jere obladat sužnja, slava ti bit neće.
Bit ti slava neće, nadvladat onoga
Ki je udaren smrtno posred srca svoga;
Kom su ruke u zlatnom vezu toli izgnjile,
Da ne može rvat se, ni lomiti sile.

A tebi se od slave bolja zgoda kaže,
Jer tko jake obara, on se u pjesni slaže!
Traži dakle u svijetu vrsnije viteze,
I na ruke njima tvoje stavlja veze.
Njih rvi, njih pleši i njih zgrade obaraj,
I plamenom tvojim njih prsi razgaraj.
Zovi, vabi, i lažnom njih omamljuj slasti,
Kažuć raj, a krijuć pakao, u kog će pasti.

Kaži izvana blagu vatru i plam od neba,
A iznutra zimske lede krit ti treba.
S dvora zvijezde od očih, ploveć u radosti,
Neka iznutra kriju strijele, ke će ih bosti.

Ah, tve ljute strijele, o ljubavi izdavna,
Na junake trati, i tad ćeš bit slavna!
Vidiš kako u gizdoj slobodi se slave,
I ponosne svoje podizaju glave?
Kako prsi oklopom mraza sjevernoga
Zakloniše, i luka ne plaše se tvoga?
Grde tebe, o siona, i božanstvo tvoje,
I prot carstvu tvomu ljute dižu boje.
Srca svoja nose gvozdjem okovana,
Gvozdjem, kom ljuvena ne dodija rana.
A tva da to trpi i trpiti bude
Slava, kôj se mjesec, sunce i zvijezde čude?
Kôj se zemlja u ropskom vezu smjerno moli
I bolesti ugodnom vazda u srcu boli?...
Ne, ne! Osveti, osveti grde te prikore,
Ke ti okrutni oni u tvom carstvu tvore!
Veži ohole svijesti, i pršeću veži
Volju, da pram tvomu gospodstvu ne reži,
Veži, o strašna, nu ne o kaukasko stinje,
Već ih traži o grlo posprezat vilinje.
Ni davat im orla k jetrom trebi nije,¹⁹
Samo im prsi otvori, plam tvoj da jih grije.
Da jih plam tvoj grije!... dosta je veće onada
I tvôj ruci slave i njim ljuta jada!
Al se mene okani, i mom srcu oprosti,
Kom bi tuge dosta i dosta žalosti!...
To li, o siona, nećeš, nebo i pakao zovem
Tada u pomoć... nu evo, jaoh, u krvi plovem!...
Ah, u krvi plovem! krv je od srca!... stinem!...
Vaj!... zgodi me, o strašna!... gorim... ljubim... ginem!

¹⁹ Prometejski motiv.

Ivan Mažuranić: Pjesme

PREDISLOVJE K VELIKOMU NARODNOMU ILIRSKOMU KONCERTU

u srijedu 18. travnja

kanoti na predvečerje blagdana od narođenja nj. veličanstva
našega premilostivoga cara i kralja

Ferdinanda

na korist

naše poplavom Dunava u nesreću vržene državne braće ugarske
u ovdješnjem teatru obdržavanom

Godište mahnu plahim svojimi krili,
I sred njedara naših opet draga
Radost se rađa... Ah! radost, kû samo
Vjernoga od ognja plam uzбудit može
U duši onomu, koji za slavu roda,
Za jasnost krune i dobro svoje gori.
Jer čim od rujne zore prsti rujni
Veseli sutra nama dan otvore,
I zlaćen zrak se iznad istočnih gora
Od milenoga opet sunca ujavi,
Dan sretni bit će, koji nam njegov usplodi
Vladara jasna... ali ne, ne, dan će biti
Dobroga koji nam oca njegov rodi.

Ah sini, sini, svijetli dane, o sini!
I sunca tvoga zrakom duše upali
Sinova brojnih, kojih ti njegovoj
Milosti tako bogato darova;
Ah sini i kaži, koji 'e njemu u srcu
Bez broja narod, nad kim sioni njegov
Mač sve protimbe krši, tare i siječe,
I komu od carske njegove rumelke
Vijek rujna zora i zlaćen dan odsiva;
Dan, koji sadara zrakom svojim tamnu
Rasvijetlja propast nezgoda, u koju
Ugarska braća s hude sreće ogreznu,

Čim, njeđa krotak, sada, jaoh, grozovne
Poraze spravlja Dunaj rijeka opaka.

Kao ljut da mrazna zima valovit mu
Uspregnu tijek i plahe vode, mukle
Prodira uzdahe, bjesni i svud se uvija
Od strašne srde, dok sramotni uzdrma
Vrh sebe jaram, kojim ga led ogrnu;
Ter vrlom zatim trče srditosti
Osvetom dišuć, preko jaza i preko
Dužnoga okružja razbijati gore
Satrena od leđa, kano zao razbojnik,
Kad davnjih svojih sloboden veriga
Prot nebu i paklu u bijesu svom se pjeni.

Ah, bjesni, rijeko, u jedu tvomu bjesni,
I sram osvete, koji ti zima huda
U carstvu tvomu i u kući tvôj nanese!
Nu daj, poštedi grade, jaoh! poštedi,
Koji se u tebi kano labudovi
Ukraj jezera bistroga sjedeći
Ogledavaju i vale tvoje rese
Ah, štedi kuće, štedi tvorbe ljudske,
U kojih se mudrost čovječanska izmuči
Dok ih tančinom uma svoga izvede.
I život štedi, o, život, rijeko! život
Tjelesa ljudskih, ka te doli u prahu
Sad ponižena smjerno štuju i mole!

Nu vaj, molit se onomu ništ ne prudi,
Koji srca ne ima i blage ćutnje u srcu!
Ne sluša Dunaj, nego u bijesu svomu
Satira, i rve, i ori, i ruši, i dere,
I valja, i pjeni, i tare, i davi, i nosi
Starinske zgrade i mile dome od ljudi,
I djecu dragu, naraštaj budući
Svojemu rodu, i isti rod u vijeke.
Trepet se i grozni strah posvuda stere
Svud jauk i buka od ljudi, zidâ i krovâ,
Svud strahovito rucanje valova,
Svud grom topova, svuda zvuk zvonova,
Svud rasap strašni i smrt se strašna čuje.

Ah! smrt se čuje, kako otajno ophodi
U slici od rijeke, od trešnje i od noći prike
Sve pute i staze i grozna duplja od svojih

Čeljusti ljudskom krvi i mesom trpa.
Kao ljuta hijena, kad po tamnoj noći
U gluho doba trudne uspreža umrle²⁰,
U mirnom sanku kolje ih, davi i ždere,
Radosti od pakla i vražji u smijeh se oglašā:
Tak smrt sadara u plaštu od noći crne
Umrle hini i mješte mira, u kojem
Bez brige tonu, gnjavi ih, hara i topi.

U strahu od smrti bježi majka tužna,
Pospješno bježi i mili spasit žudi
Život od raspa... Ah, majko, majko, oh... majko,
Kud tako spješiš?... draga čeda ostaše,
Mileni plodi i duša od srca tvoga,
Ostaše u ždrijelu vodenog pozoja
Bez ruke tvoje!... I nuto plam od srca
Usteže majku, i traži djecu milu
Posred valova, posred smrti opake
I, jaoh, ujedno s njimi grozno umira!
Ljubovnik svoju uz dragu u smrti pliva,
Uz oca sinak, uz prijana prijā,
Čim voda onoga, što je narav sveta
U jedno svojim sadružila vezom,
Nit gnjevu u svomu rastavit ne može,
I, svijet da pade, još će vrh podrtih
Komada od njega, kano svijetli od sunca
Zrak u mogućstvu svomu ljubav sjati.

Nu rovi, rovi, huda rijeko; od tvoga
Raspa božanska 'e jošter iskra ostala
U njedrih dobrom Ferdinandu, i po njem
Evo ovdi ilirskom slavnomu narodu,
Kojemu u srcu žarka ljubav plamti
Za vidat rane, koje sreća prika
Susjednom rodu i drugu njegovu odavna
Tak nemilosnim bičem sada uzroči.

O Ferdinande, svijetli care od carā!
Daj, živi u slavi, i sreći dobroj živi
I goji u sjeni štita tvoga vjerni
Ilirski narod, koji te, eto, u svomu
Jeziku slavi i vlasti tvôj se klanja;
Daj, goji ga, o care, i sveder tvrđi bit će
Zid prsâ njegovih proti smrti i paklu,

²⁰ uspreža umrle - uvreba smrtnike

Ivan Mažuranić: Pjesme

Prot gromu i daždu, i prot vihru i gradu.
Učini, ilirski narod da te ilirski
I štuje i brani, i zakon sveti uživa,
Ter dok mu u ruci svijetla sablja siva
Ne boj se zalâ i smrtnih ran' ne boj se!

**BLAGOJ SJENI
GOSPOJE
JULIJANE GAJ rođ. KOVAČ²¹**

preminuvše

dne 18. prosinca 1839. u 73. godini dobe svoje
tugujući štovatelji

Pošto na svijet ti porodi
Plod i mlijekom svojim odgoji,
Vjerno s braćom svom da brodi
K svrsi i vazda š njom da stoji;

Pošto ploda tvoga trude,
Dobra majko, vidje u puku,
Kako iz tmina jedva žude
Da na sunčan zrak se izvuku:

Eto umireš! - al što pade
Iz ustih mi smetenije? -
Ne, ne umireš; jer nikade
Tko plod doni umro nije.

Dub, kojino put nebesa
Težeć bližnja polja opstire
I na nj plode svoje istresa,
Nikad vijeku ne umire;

Čim u plodu živi svomu,
Koji ako kad i izgine,
Živi u polju širokomu,
S kog tjeraše zle godine.

Čezneš dakle a ne umireš,
Mijenjaš sliku a ne gineš,
Jer kroz plod se svoj prostireš
Za sved živjet, premda stineš.

²¹ Julijana Gaj (1767-1839) - mati Ljudevita Gaja, također pisala pjesme i epsku prozu

Ivan Mažuranić: Pjesme

Blažen, kom je dano otići
Tim načinom, kojim ti ode!
Još blaženiji, kom se usrići
Toli vrijedne majke plode!

NA DAN 19. TRAVNJA 1840.

kao
dan čestitoga rođenja
nj. c. kr. veličanstva
cara i kralja
Ferdinanda

Gora ilirskih vrsi oholi,
Starih naših družu mili,
Što ste mraznim snijegom toli
Sijede obrve namrčili?

Što ste vjetrom studenime
Muklo stali uzdisati
I proljetno tiho u vrime
Dažde od suza prolijevati?

Prem je treba, da se u tuzi
Grob otaca naših plače:
Ali kad se britke u suzi
Rane operu, peku jače.

Tim sinite veće u dici
Proljetnoga dana vedra,
I zelena mača u slici
Pripašite travom bedra.

Jer je pravo, da se onomu
U proljetnom vedrom danu
Rodni slavi dan, po komu
Dan proljetni nami osvanu.

Vam ne liči, da rumeni
Vijenac sijed vama pram ovije:
Ruža u mladim stoji u scijeni,
A starcem je trebi nije.

Srebro od kosa i ljeta mnoga
Ures starcu lijep je i hvala:
A tko reć će, da vama toga
Kob nesretna nije dala?

Nit se stidit vam valjade
Rad priproste halje vaše;
Jerbo krepost cijenit znade
On u onoga, tko mač paše.

Znam da vi ste stari i neće
U tijek tromi stup da hiti:
Ali on bog je naše od sreće
Zgor podani tu na sviti.

Nos'te, dakle, starci mili
K njemu sijede glave i svete,
Kog dvoglavom orlu u krili'
Pod maslinom naći ćete.

Orla plašit nemojte se
Vi, koji mnoge orle ubiste;²²
Jer je on orô, s kojime se
Vjernu u društvu stokrat biste.

Kad dođete, zapršat će
Bojnim krilom orô vedri,
A jasnu vam morda dat će
Ferdinando ruku iz njedri'.

Tad slavići, koji se u krilu
Hladnom vašem tiho pasu,
Nek zapoju pjesan milu
U proljetnom veće glasu.

A vi posred tvrda kola
Stojeć sklon'te glave sijede;
Jer ne liči misao ohola
Onom, tko k svom caru grede.

I tadar se glase u blage
Jedan od vas neka objavi,
Da se od svoje djece drage
Vrijedan otac vrijedno uzslavi.

²² "Pjesnik misli na vojne Ilira proti Rimljanom, ali i na rat za Napoleonovih vremena. U istarskih planinah uhvaćen bi 1813. godine oveći odio franceske vojske i to ponajviše pomoću hrvatske vojske, a naročito ustaša iz Primorja." (Vladimir Mažuranić)

Što će kazat, nije trebi,
Starci mili, vas da učim,
Koji našu ispod nebi
Svud gledate sreću... i mučim!

U SMRT IVANA KOZULIĆA

II. god. prava slušaoca,
mladića prevelika ufanja,
u Zagrebu dana 3. lipnja 1840.
u 22. dobe svoje godištu na žalost svih dobrih
preminuvšega
tugujući prijatelji i domoroci

Sa sred nebesa sjajni mjesec gleda
Po gluhoj noći, i mrkle goni tmine,
Pak nas svakako sva radost ne mine
Kad svijet ostavlja i za brda sjeda.

Al kada preko naravskoga reda
Sa svoga mjesta jasna zvijezda gine,
Uplašen putnik blijedi vas i stine
I pred božanstvom svemogućim préda.

Tako je i nama, o Ivane mili,
Kad jasna zvijezda trčiš preko neba
Ilirskog, kud te teški udes sili.

Prédamo, Ivane, videć gdje nam reže
Smrt tebe mlada, kad nam najveć treba
Dobrih, a dobri nemilo nas bježe!

JAVOR

- Gdi je ono uzraso javore,
Ispod brda, u dolini tamnoj,
U sred drača i tvrda kamena,
Ni na vodi ni na bijelom danu?
- 5 Gusta ga je magla pritislula,
Pobratime, kano sinje more,
Da ga žarko i ne vidi sunce.
A vrh njega brdu na prisoju,
Tu se vise brijesti i jablani,
- 10 I gizdavi hrasti od vijeka,
Te se uz njih vite loze penju
I rumeno proizvode grožđe.
Tud šetaju srne i košute
I bijele od gorice vile;
- 15 Tud se ori bleka od ovaca
I svirôka mladog čobanina,
Žubor ptica i žamor vjetricâ.
Sam se javor sobom razgovara:
"Avaj meni do boga miloga!
- 20 Što sam tužan sreći sakrivio,
Te me huda u dolinu vrže
U sred drača i tvrda kamena,
U sred magle i debela hlada,
Ter se jadan ukrijepit ne mogu,
- 25 Ni pomolit glavu na vidjelo.
Kamen ne da, da u zemlju rastem,
Magla ne da, da se u vis dižem,
A drač ne da, da ukrijepim snagu,
Već mi pije krvcu iz njeđarca.
- 30 Il sam drvo, kô što drvje nije,
Te ne vrijedim, da po svijetu gledim?
Il je moje srce od kamena
Ter ne može dobra zaželjeti,
Ni priljubit dana bijeloga,
- 35 Ni pram jasnom nebu uzletjeti?
Da je prvo, otkuda mi grane?
Otkuda mi žile i korenje?
Otkuda mi ova kosa rusa,
Rusa kosa od uvela lista?
- 40 Da je drugo: drugo bit ne može;
Jer što zborim, to i srce želi,
A što želim, to i ustim velim.
Ajde dakle, jadro srce moje,
Kupi sile što najviše možeš,
- 45 Tere tvrdi u zemlji korenje
I razgoni stanovno kamenje;
Ne bi li nam bog i sreća dala
Da u jasan zrak se podignemo
I vedrije nebo ugledamo
- 50 Nit se plaši, tužno srce moje,
Ne plaši se tvrdoga kamena,
Nit se plaši drača bodljivoga,
Niti magle, ni debela hlada:
I okupi po žilama krvcu,
- 55 Već pomeni boga velikoga
Te se ne daj, već na nebo gledaj!
Što nam kobne uskratiše zvijezde,
To nam, srce, osvojiti treba
Svojom snagom i krijeposti svojom
- 60 I uprijeti put nebesa grane".
To govori a bogu se moli,
I sakuplja po žilama snagu,
I raspinje stanovno kamenje,
I odbija drača neplodnoga.
- 65 Koliko se javor posilio,
Tvrđi njemu kamen popuštao
I pred njime drač se ugibao.
Što ne danas, to će sutra biti,
Što ni sutra, to će prekosutra.
- 70 Uzdiže se zeleni javore
Od dan do dan nebu pod oblake,
Vite svoje razmahujuć grane
I tjerajuć maglu po dolini.
To gledali sa brda jablani,
- 75 Stari hrasti i zeleni brijesti,
I pod njimi vinove lozice,
To gledali, te su govorili:
"Mili bože, čuda velikoga!
Što se ono zamuti dolina,
- 80 Gdje se po njoj gusta magla vije,
Gusta magla kano sinje more,
Il zeleno ždrijelo od jezera?
Rek bi, brate, kit ga zamutio,
Golem kite il aždaja ljuta,
- 85 Il se po njem valjaju dupini!
Vijek prođe, toga bilo nije,
Drugi prođe, toga ne vidismo;
Treći prođe, i još ne bje toga!

Iz sred magle i debela hlada
90 Zelen javor pomolio glavu!
Kud se penješ, mlađani javore,
Kud se penješ, kud li grane stereš?
Nećeš jedan brda dohvatiti,
Iz nizine nadmašit visine".
95 Mlad javore tiho odgovara:
"Nije meni do visina vaših,
Do brdašca suncu na prisoju,
Već pomaljam glavu na vidjelo,
Da ugledam nebo sa zvijezdami,
100 Mjesec sjajni i sunašce žarko,
I pod njime što u svijetu biva.
Od koljevke pa do tamnog groba

Prava svakom veličina teče,
A od nogu pa do vrha glave
105 U pametnih mjeri se visina.
Nije moje, što stekao nisam,
I što pusta podade mi sreća,
Već je moje što sam dohvatio
Trateć svoju od njedara krvcu.
110 Nije visok tko na visu stoji,
Nit je velik tko se velik rodi,
Već je visok tko u nizu stoji
I visinom nadmaša visine,
A velik je tko se malen rodi,
115 A kad pane, golem grob mu treba!"

JAVOR I TAMJANIKA

- Pobrđe je drvjem okrunjeno,
Tankim brijestom i vitim jablanon
I vinovom uz brdašce lozom.
Sve se loze uz drvje popeše,
5 Il popeše, il se popet žele:
Ali neće crna tamjanika,
Već zazire na dolinu mlada.
- Dolinu je magla pritisnula,
Gusta magla kano sinje more,
10 A u magli uzraso javore
U sred drača i tvrda kamena,
Te iz magle pomolio glavu,
Kao bijeli labud iz jezera,
Pa zagleda na prisoj brdašcu.
- 15 Moli boga zeleni javore:
"Daj mi, bože, do prisoja doći;
Na prisoju crna tamjanika,
Tanka boka a stasa visoka,
Ne bi l' me se mlada dohvatila
20 I rumenim nakitila groždem!"
- A ona se mlada razgovara:
"Da mi se je dohvatit javora,
Voljela bi, neg na brdu brijesta,
Brijesti su se na suncu rodili,
25 Ili brijesta, il vita jablana.
I na suncu i na čistom zraku,
A jablani vodi na izvoru,
Ter im lasno bješe ustanuti.
A zelen se javor podigao
30 U dolini i u magli gustoj,
U sred drača i tvrda kamena,
Te sam sobom domaša oblake
I dostiže brijeste i jablane!"
- To govori a prigiba vratak,
35 Ter se svija pod brdo niz brdo,
Ne bi li ga mlada dohvatila.
- Gledao ju zeleni javore,
Gledao ju te joj govorio:
"Bogom sestro, crna tamjaniko,
40 Što prigibaš na dolinu vratak,
Te se svijaš pod brdo niz brdo,
Gdje se druge uz jablane penju,
Uz jablane i zelene brijeste?
Ili ti je život dodijao,
45 Ter u dolu tamnog groba tražiš?
Il na brdu dosta drvja nema,
Ko ni vite u dolini loze?"
- Pa javoru loza odgovara:
"Bogom brate, zeleni javore,
50 Podosta je na prisoju drvja,
Dosta brijesta i dosta jablana,
Dosta ih je, al nijesu za me;
Već me srce na dolinu vuče,
Da grob nađem, gdje mi druga nema."
- 55 - "Bogom sestro, crna tamjaniko,
Nemoj tako umirati mlada!"
- "Bogom brate, zeleni javore,
Ako umrem uz tebe ću biti!"
- "Dušo moja, crna tamjaniko,
60 Kad te, dušo, ja pogledam mladu,
Od milosti srce moje kopni
Kano gruda snijega u njedarcu".
- "Srce moje, zeleni javore,
Kad na tebe ja pomislim mlada,
65 Od radosti srce moje plamti
Kano svijeća na večernjem hladu".
- "Dušo moja, crna tamjaniko,
Hoćeš li mi vjerna loza biti?
Ja ću tebi potporni javore!"

70 - "Srce moje, zeleni javore,
Bit ću tebi vijerna lozica,
Kad ti meni potporni javore".

Pa se jedan k drugom približuje:
Vita loza silazi javoru,
75 A javor se k vitoj lozi penje.

To gledali sa brda jablani
I zeleni sa pobrđa brijesti,
To gledali te su govorili:
"Eno, kud se povi tamjanika,
80 Kud se povi pod brdo niz brdo,
I susreta zelena javora,
Kojino se iz doline diže,
Izmed drača i tvrda kamena,
Izmed magle i debela hlada,
85 Kan da drva na pobrđu nema.
Sloboda je što čini javore,
A sramota, što nam loza radi:
Već mi ajde da jih rastavimo!"

To rekoše a vihar digoše,
90 Ter se vihar po dolini vije,
S tvrde stijene do stanovna krša,
I razdvaja lozu i javora.
Stoji kršnja grana u junaka,
Stoji škripa žila u lozice,
95 Stoji jeka vihra po dolini.

Dan ka dnevnu, tuga za nevoljom,
Što ne danas, to će sutra biti,
Što ni sutra, to će prekosutra:
Vene loza težeć za javorom,
100 Vene javor težeć za lozicom:
Svako gine, jer mu drugo čezne,
Nit će jedno da preživi drugo.

Jedno veli: "Ja umirem, dušo,
Ali mi je lasno umrijeti,
105 Kad za tebe ja pogibam mlada!"
Drugo veli: "Ja umirem, srce,
Ali mi je lasno umrijeti,
Kad mi s tobom živjet ne dadoše
To govore a s dušom se bore.

110 Gledao jih čoban od ovaca,
pa od mila suze proljevao,
Ter ostavlja na plandištu ovce
I silazi dolje u dolinu,
Pa napravlja gusle od javora
115 A gudalo od lozice vite,
Tere pjeva ljubav po gorici,
Ljubav pjeva, pripjeva junake,
Kojino se s niska uzvisuju,
Kano njegda zeleni javore.

Zagreb, 4. lipnja 1840.

PROLOG

k teatralnom predstavljanju ilirskom,

po
društvu Novosadskom
u srijedu 10. lipnja 1840.
u Zagrebu
otvorenom

Iz dolnjih strana domovine naše
Evo nas ovdje za prokušat ono
Što nikad nitko prokušao nije
Na mjestu ovom! - O, kolike smetnje
Nadvladat ima, koji novom stazom
Pram cilju ide! - Sad kroz trnje i šume
Trebaju mu proći; sad pregazit vodu;
Sad preko stijene, koja put mu priječi,
Skočit mu valja; pa najposlje kada
I nju prevali, nagazi na vuka,
Kom ako uteče, razbojnik ga stigne.
O, koliko tu srca i znanja treba,
Za slavno dobit sve one zapreke,
Koje se u svakoj novoj stvari dižu,
Baš kano da se iz oblaka plode!

A što nas vuče iz dalekih strana
Na ove vruće daske, kuda samo
Božica prave umjetnosti šeće?
Nas početnike, koji smo samo od šale
Za radost svoju i veselje drugih
Po koju žrtvu Taliji prinijeli?
Možebit da nas znanje vuče simo,
Gdje pravog znanja izobila ima,
I gdje i vješt bi potamnjeti moro
Kano pred suncem zvijezda? - O, zaista znanje
Nas k vam ne vuče; jer ga u nas nema!

U nas ga nema! - niti tražit valja
Da nejak mladić znade put od zvijezda,
Il narav divnu, il čine starih vijeka,
Ko učen starac, koj svoj život strati

Gledajuć nebo, il promatrajući
Narav, il stare prevraćajuć liste.
Ali se u dečka volja hvali i srce,
Po kojem i on katkad postat može
Ono što starac, ako ga meštarska
Prijazna ruka s ljubavju provede
Do cilja, i ako, kada s puta stupi,
Opet ga ljupko pravoj stazi vrati.

A srce i volja i nas simo vuče;
Nit išta drugo, nego srce i volja
Mogaše učinit da se usudimo
Na svetom ovom umjetnosti mjestu
Stupiti pred vas; ne za kazat ono,
Što u nas nema; neg za ukazat ljubav
Pram rodu svom, - ah! ljubav čistu i svetu,
Koja i vama stalne prsi grije,
I pustit neće da pogine sjeme
Od kog će njegda možebiti naši
Unuci slatke uživati plode.

Drobno je zrno, i kad se primi u ruku,
Jedva se vidi; ali iz njeg, kad se metne
U plodnu zemlju, velik hrast se digne,
I umoran se pod njim putnik hladi.

Gojite dakle, o gospodo slavna,
Gojite rosom milosti i suncem
Ljubavi vaše zrno, koje evo
Smirenim srcem mećemo u krilo
Srdaca vaših, - o, gojite sjeme,
Za koje će vas blagosiljat djeca,
I spomente se, da, ako se nigda
Hrast ne posadi, nigda ga bit neće,
I da, ako se mlado drvo pusti
Na volju snijegu i burnomu vjetru,
Prije dobe gine i nikad ploda nema!

PERU

Srećno pero, pođi u ruke
Nesmiljene mē gospoje,
Ter joj teške piši muke,
Kê š nje trpi srce moje.

Piši moje jade i tuge,
Kîh sâm pisat nijesam smio,
Bojeći se ljute ruge,
Kôm mi 'e njezin gnjev prijetio.

Oh! daj, kad te primi u bijele
Prste, i radost ushtje opisat,
Ti sveđ moje nevesele
Dnevi i noći htjej joj risat.

Mješte šale piši uzdahe,
Smijeha mješte - suze piši,
Jeda ohole misli i plahe
Jurve uspregne i mene usliši.

Morda pazeć gdje prot volji
List u gorke suze ogreznu,
Već jedanput udes bolji
Volju omekša nje željeznu,

I na uzdahe koji u slici
Od vjetricâ pram joj nose,
Uzdah vrati u zjenici
Koja ispane kaplja od rose.

**NA SEDAMDESETI DAN
ROĐENJA
presvijetloga gospodina
grofa
JANKA DRAŠKOVIĆA
TRAKOŠĆANSKOGA,**

Nj. c. k. i apostolskoga veličanstva komornika
i slavnoga reda sv. Stjepana kralja apostolskoga viteza,
bivšega oberstara narodne konjaničke čete, itd. itd.

kanoti

načelnika učenoga društva ilirskoga

i

usrdnoga sveder domoroca

pobožni starinske krijeposti

štovaoci

dana 20. listopada 1840.

Kada su naši u vijeku prošastome
I dušom, oci, i tijelom jezik mili
I vjeru svetu i slatki dom branili,
O, da mi 'e u vijeku bilo živjet tome!

Al mignu obrvom Bog svemogom svome,
I eto gdje krepki oci naši i čili,
Jeziku okrilje i vjeri i domu u sili,
Zamiču u tmine - a mi smo krvi trome!

Zamiču u tmine i sâm još jedan viri
Kao luč iz tmina, koj nam oce kaže,
A taj je Janko - o, poštuju ga Iliri!

Očinski štujte luč očinske snage
I na njem pal'te srca, 'er što je draže
Neg motrit oce i slijedit njih trage?

[JUR VIŠEKRATI PRIMIĆ PERO U RUKU...]

Jur višekrati primih pero u ruku

Da plam ognjeni ki me izgara opišem,
I tebi s koje danju i noću uzdišem
Objavim gorku ka me umara muku;

Il paka moju mijenjajuć odluku

Htih da ti uzdahe u miloj pjesmi orišem
I medna od glasa u rijeku satarišem
Ljuvene mreže ke me k tebi vuku:

Nu čijem se pero u crnoj masti utopi

Ugasnu plami i žarka vatra ugasne,
Ter mješte ognja mi liste led poklopi;

A čijem se u slađan glasak usne otvore,

Izliću riječi i tijekom još više opasne
Uzdahe ustežu, ki me smrtno more.

POSLANICA

Što je rosa tihom cvijetu,
Kada sušne vene od brige²³ :
To je, dušo, meni u svijetu
Tuđem mana tvoje knjige²⁴ .

Jerbo kako tihe od rose
Žedan cvijetak glavu diže,
Tako mene blaga nose
Slova tvoja k nebu bliže!

Cvijet oslabljen gine i pada,
Kad ga kleta suša obori:
A pakljene muke strada
Drago s dragom kad ne zbori.

Podaj, dakle, nebo blago,
Cvijetu rosu prija zore:
A ti, dušo, baci drago
Pismo u suza mojijeh more!

²³ "Sušne od brige, to jest: od brige koju mu uzroči suša" (Ivan Mažuranić)

²⁴ **mana tvoje knjige** - "Mana je pića nebeska koju je bog pošiljo Židovom u pustinji. Knjiga znaменуje

NA DAN 19. TRAVNJA 1841.

kao
dan čestitoga rođenja
nj. c. kr. veličanstva
cara i kralja
Ferdinanda

Lijepo 'e pjevat čine bojne
I junačku smrt u ratu,
Lijepo vijence vit dostojne
Za neumrlih djela platu;

Lijepo u skladne slagat pjesni
Čista srca ćuti mile
I zapjevat u ljuvezni
Jasne oči lijepe vile:

Al je ljepše glas u dike
Dizat dobra vladaoca,
Koji svoje podložnike
Ljubi plamom pravog oca.

Pusti glase tim smione,
Liro moja, danas pusti,
Od veselja da zazvone
Svi ilirski luzi gusti!

Jer nam danas dan osvanu
Čestit nad sve dane ine,
Dan kad prvo sunce ogranu
Milom ocu domovine.

Koji sreće ne poznade,
Osim gradit sreću u puku,
I nevoljnom koji daje
Možnu svoju carsku ruku.

Koji ljubezno liječi i naše
Sjajnom rukom ljute rane,
Zle protimbe koje nam daše
Još u davnje njegda dane.

I svog orla jakim krili
Od svakoga zla nas brani,
Da nas u svôj prijekoј sili
Huda sreća već ne rani.

Tim sad i mi složne u glase
Molimo se nebu, Iliri,
Uz njegovu slavu da se
Prostre i naša i raširi.

Jer je malo tih na sviti
Vladaoca dato od Boga,
Koji znadu ko on biti
Car i otac puka svoga.

ZARUČNICI

Dan ov lani donosaše
Nama vječne jade i tugu,
A danas nam nosi naše
Lijepe nade srećnu dugu.

Dan ov lani bijaše ždrijelo
Pakljenijeh od ponora
A danas nam preveselo
Vječne od sreće nebo otvora.

Dan ov lani sjenu od noći
Nam nad oči suzne uznese,
A danas nam, hteć pomoći,
Blage zore nosi urese.

Lijepi dane, premda mio
Ljubećem si srcu momu,
Želim opet, da bi bio
Danu s puta ti drugomu.

Da bi s puta bio danu,
Tihe od sreće, blaga od raja,
Koj će liječiti tešku ranu,
Ku nam zada ti sred Maja!

PROLOG

govoren u Krapini

prigodom

prvoga narodnoga kazališnoga predstavljenja
dana 29. kolovoza 1841.

Pod vedrim nebom ilirskih zemalja,
Sred okolica punih draga uresa,
Kud oko bludi od planinskih vrha,
Od tanke jele i zelenog bora,
Niz tihe briješke od pitomog cvijeća
Koje se u mirnoj dolinici goji;
Kuda se čuje romon vode i kuda
po mirnih Lazih stado muče, i pastijer
Razblažen tihim vjetricem seosku
Prebira svirku i čistu ljubav pjeva;
Kuda se u muklo doba od noći kobne
Sastaju vile sred Strahinja, i staro
Zameću kolo, a Čehov hrib oholu
U noćne mrake glavu ovija, a mjesec
Kao drag mu kamen vrhu čela sjaje;
Sred okolica ovih gnjezdo stoji,
Prastaro gnjezdo starog Čeha i Leha
I Meha trećeg, koji su svete svoje
U ledeni sjever razastrli orle
I bolju tamo domovinu našli.

A što bi uzrok, što su njegda njima
Umjesto cvijeća i zelenih polja,
Umjesto vedra sunca i žarka -
Snjegovi vječni omiljeli, i vječna
Sjevernog neba magla i led i sjena?
Uzrok bi okrutni jaram Rima oholog,
Uzrok željezna tuđa ruka i kleti
Inostran krvnik, kom je radost bio
Bezufan jauk žene ilirske i djece
Pod njegovom sjekirom ginuće.

O, koliko si, domovino moja,
Od hude sreće pretrpila rana!
O, koliko si već prolila krvce
Za rodno ognjište i rodne njive i polja!
Nije čudo u tebi što se sve zeleni
Ljepoti u rajskoj, jer je u tebi svaki
Djedovâ iz krvi pronikao stručak
I jako iz kostih jakih praotaca
Izišlo hrašće; - ti si baš ilirska!
U njedru tvome ilirske kosti i krvca,
Pod nebom vedrim nad tobom ilirska
Djeca, - o, kaži, nijesi li' uprav moja?

Najprije te kruti Rimljanin pohara,
A ti se izbavi; dođe Franak, ti ga
Junački progna, a marvu od Huna sretno
Rasprša, i slavno na Grobniku razbi
Tatаре divje, i Turke okrutne slomi.

A što da radiš, kad ti tuđa sila
Kao mora od srca najčistiju pije
Krvcu, te još te kad se tebi otima
Što je svakom sveto - ime drago i sveta
Slavjanska ljubav? - Što da radiš? slušaš
Starinske čine svojih otaca, i griješ
Umorno srce pri žarkome suncu
Milosti kralja i svete sloge ilirske.
O, grij se, mila, grij se i doć će vrijeme
Da će ti ojačat slavna ruka i ružnu
S junačkih prsuh skinut moru i svetom
Bratinstva vjerom protjerat ju u ponor.

DAVORIJA

Tko je rođen Slavjan, rođen junak,
Slavjanski neka danas diže barjak u zrak:
Svak britku sablju paši,
Svak dobra konja jaši!
Hajd, braćo, bog je s nami,
Vrazi su prot nami!

Eto na nas crni divji Tatar,
Gazeć nam rod i jezik, mili božji podar.
Tijem prija neg nas zakla,
Šljimo ga na dno pakla!
Hajd, braćo, u ime boga,
Tri smo na jednoga!

Hrabar ozgo Slovak, ozdol Ilir
Bratsku si daje ruku na junački taj pir.
Krš kopjâ; zvuk rogova,
Zvek mačâ, grom topova,
Hajd, braćo, bog će dati,
Naš će ga svladati!

Doba je već, ajdmo, ajdmo, ajdmo -
Dušmanskom krvi našu slavu da peremo.
Svak jednu glavu skini
Pak je kraj svakoj kini:
Hajd, braćo, u ime boga,
Tri smo na jednoga!

BLAGOTVORNOST

Blagotvoran Bog je svijetu,
Blagotvoran otac svemu,
I od svih dobar' što su u njemu
Kruna 'e da svoj ljubi stvor.

Svaki dakle srce svoje
Rado otvoraj tuđem jadu,
I Bog bit ćeš, koji te znadu;
Bog, jer bit ćeš blagotvor.

Blagotvornost milo 'e sunce,
Koje u tmini jadnom sjaje
I potrebnu krepost daje
Za nevoljâ svladat moć.

Zato dokle sunce od sreće
Vas, o srećni, žarko grije,
Dajte od vas da se odbije
Koja zraka i crnu u noć.

**U SLAVU
preuzvišenoga i presvijetloga
gospodina
grofa
FRANJE HALLERA**

od

HALLERKEÖA

dne 17. i 18. listopada 1842.
prigodom
njegova prvoga uzašašća na stolicu bansku
od zemlje
Dalmatinske; Hrvatske
i
Slavonske
sinovi ovijeh zemalja smjerno poklanjaju

Sa svih kraja narod leti,
Posvud zveka stoji od mačâ,
Pred njim barjak i bat sveti
Zemlje Zrinjskijeh i Bakačâ.

Djedinska se srebra i zlata
Opet na zrak ruha izvode,
Rek bi njeka čudnovata
Sila uskrisi stare rode.

Vrvi mnoštvo, a okolo
Posvudijer se radost pazi:
Konj od rata hrže i holo
Prah pod jašcem tare i gazi.

Veseo se svudar ori
Glas usklikâ, a vrh svega
Sveti s hramâ tuč govori
I bojna se cijev razlijega.

Plodna 'e ljudstvom svaka strana,
Rodna željom grud je svaka,
Da junačkog svoga Bana
Vrijedno primi rod junakâ.

Slavni Bane, hodi, hodi,
Smjieran Ilir gdje te čeka,
I žarko nam sunce vodi
Bolje sreće, ljepšeg vijeka

Ti to moreš; jer kad šilje
Dobar sinom otac tebe,
Kreposti je izobilje,
Što te meće mjesto sebe.

Mjesto sebe on te meće,
I vrijedan si mjesta toga:
Vid tvoj dakle vrhu sreće,
O, daj upri roda ovoga!

I vidjet ćeš, kako puci,
Kralju i svojijem vjerni odavna,
U veljoj se trude mucu
Djela očuvat starijih slavna.

Pomozi jim, ah, pomozi
Kobne od stijene, kâ jim prijeti
Za satrti, što jim bozi
Ne htjedoše nigda uzeti.

Znam, da druga tebe sazda
Krv, neg u nas koja teče:
Al je pravo, pravo vazda,
Makar kako da se reče.

Tijem primi želje ove
I ufanje vagni naše,
Srcu u tvomu da se ozove,
Što nebesa bit nam daše.

Tere nastoj, da u svomu
Ilir glasu, domu i pravu
Živjet smije, i svakomu
Jednak svoju brani slavu.

IZGUBITAK IMENA ILIRSKOGA

O nado naša lijepa, al skoro pala,
Koja nas vrijeme većma pità, neka
Veću nam paka budeš žalost dala
I panuća nam veća bude zveka.

Ti nam obeća da će ka se kala
Imenom novijem j e d n a postat rijeka,
I zamnjet zemljom vječna posvud hvala
Maternjem glasu od ilirskih seka:

Nu što za izliječit slijepce liječnik tvori,
Ne vidi slijepac, a oni koj se hvasta
Vođenjem njega, još je od njega gori.

Čijem od poklije se nebo s zemljom rasta,
Za vlastitom se svaki hasnom mori,
I pošten vođa to 'e što u zimi lasta.

NEDUŽNOST

Jest, kog nijedna ne raspinje muka
I u koga njedrih blagi 'e pokoj tada,
Dok drugih muči đavo od strasti i buka
Svjetska, kao vulkan kad u njima vlada.

Koji kada ga bratska ogrli ruka
Bez zlobe odvrati zagrljaj kao mlada
Djevojka kiti bosiljkova struka,
I koj što 'e bilo ne zna, neg što 'e sada.

On je slobodan, prava bo sloboda
U srcu stoji, gdje još pakost kleta
Slatkoga od mira ne progutnu ploda.

Ljeta mu teku, ma su mirna ljeta -
Al "tko je", pitaš, "komu bog to poda?"
""Ah, štuj ju, štuj ju, to 'e nedužnost sveta!""

HRVATSKIM DJEVAM

Kad hrvatska bude djeva
Domородni ćutit žar,
I kad što joj naški pjeva
Pjesnik, mio joj bude dar;

Kad zavlada njom žestina
Za domaći bolji vijek;
I kad spozna kakva tmina
Narodu joj krije tijek;

Tek tada će naši dvori
Stojat čvrsto kano ljut,
I tek tad će tko se obori
K nebu opet uzet put.

GROFU ĐURI ERDEDIJU

23. srpnja 1843.

Kud teče Drava, Sava, Kupa voda,
Lijep narod živi, blag i srodan meni,
Lijep i blag narod hrvatskoga roda,
A živi u strašnih još predsuda sjeni.

Što mu s početka Bog i narav poda,
Sad tuđin teži svojim da izmijeni;
I da nanese huda i kleta zгода,
Na goloj bi nam bilo umrijeti stijeni.

No domorodni još zanose glasi,
I domovine bolji dio stoji,
A ufat valja, doć' će i bolji časi.

Dan Đurđev slave nad sve versi moji,
I stoga, Đuro, vazda zdravo da si,
A s tobom, brate, prijatelji tvoji!

SUZA ZAHVALNOSTI nad grobom NIKOLE ŠEBETIĆA,

izabranoga građanina karlovačkoga
koji ostavivši sve svoje
građanskoj bolnici
preminu na 14. siječnja 1844,
proplakana
od
Ubožišta karlovačkoga

Gvoždem su u ruci na glas došli neki,
I grobe puneć groznu stekli slavu;
A manje j' boljih uvjenčalo glavu
Mirovnim vijencem, za da cvate u vijeki.

Još manje je onih, koji blažeć prijeki
Uboštva udar, kao ti, Niko, pravu
Trpećem ljudstvu daše liječnu travu,
Da manje mjesta bude uzdaha jeki.

Al kletvami se ruše bojni stupi, -
I vijenac mira ipak vijek proguta:
Ti sâm svojim djelom pravu vječnost kupi.

Jer tko nevoljnom bolest diže s puta,
Sličan je bogu, i u raj dičan stupi,
Što je uboge oteo bijedi iz skuta.

RIJEČ BRATINSKA

I.

Sustegnu Višnji s povrh zemlje lica
Za časak jedan svedržeću ruku,
Ter eto, mješte da naplati muku
Težaku znojem natopljena klica,

Sunu se crna suncu iz nedar ptica
I čijem joj o zrak kleta krila tuku,
Zadaždje nebo gladom sličnijem vuku,
Pred kijem se puci mrtvi ruše nica.

U sred daleka najprije neman mora
Zabjesni grozna, a pak bliže i bliže
Nesite od usta škripeč jaze otvora;

Ter već joj krvav i nas jezik stiže
I tvrda crnog kruha našeg kora,
O groze, o muke, pada niže i niže.

II.

Blijede umrli na vid teška jada
Ter oko ugaslo sad put neba, a sade
Put ljudi koče, al niotkud nade!
Jer nebo muči a u ljude slaba 'e nada.

Tijem bolji tko je, "kruha!" vičuć pada,
A tko bezbožnij, prije neg se dade
Pokosit, jednom jošte nož popade
I tuđe što je hoće da mu spada.

Niha se svijet, zakoni se nišu,
Seli se ljubav međusobna i ljudi
Dosele braća s bratskijeh ruka uzdišu.

Tresu se vrsi sa temelja, a udi
Matere jedne zlotvori se pišu:
Mater bo gladnu nitko svôm ne sudi.

III.

U sred tolike gorke muke i tuge
Pomoć je jedna blagotvornost vaša,
Kijeh jošte u svojoj kući ne ustraša
Bič grozne koju brat vam ćuti kuge.

Jer blaženosti nij na svijetu druge,
Neg što ti izviše dobri Bog donaša
Na oltar metnut Višnjem, nek je paša
Za braću tvoju, za njegove sluge.

Prolazi ruku tvojijeh djelo oholo
I što ti visok um sagradi mine
U mrak vremenâ i vječno duhâ kolo:

Samo ona suza nikad ne pogine
Kuju ti j' bratsko zlo iz duše izbolo,
Samo ona vječnim tamo bljeskom sine.

CESARSKA PROSIDBA

S prijestola zlatna starodavna
Car mlađahan polom svijeta vlada:
Zeus je moći, licem Feb, a strukom
Ahil slavni i desnicom rukom.

U ruci mu munje i gromovi;
Ukraj njega dvoglav oro stoji,
A pod njime narodi bez broja
Njime dični, svakom dobru vični.

Orle drži šibiku od zlata,
Drži orle od zlata jabuku:
Ov put na njoj zlatno slovo piše:
Najljepša je koj dođem u ruku.

Tad sur orle mahnu pod oblake
Noseć sobom gospodstva šibiku
I jabuku od suhoga zlata,
Pak se nebu pod oblacim vije
Tere motri gospodske dvorove
I u njima za cara djevojke,
Gdje da spusti žezlo i jabuku?

Kad to kneške kćeri sagledale,
Vezen rubac svaka razgrtala
Ter se tiho bogu utjecala,
Ne bi li je dopala jabuka.

Al bog dade, J e l i s a v o²⁵ jasna,
Od svijeh tebi, jer si mila i krasna,
Pirni prsten u kriocce pade;
Od svijeh tebi, kano Parid njegda
Ali s boljom nego onda kobi,
Oro slavni svû jabuku dade.

²⁵ **Jelisava** - Elizabeta, bavarska princeza, žena cara Franje Josipa

HRVAT

Daj slušaj, pobre, u grmu ptića onoga,
Gdje nježne ugrijan ognjem ljubavi
Vjernu drugu pojuć boravi
I dole jekom puni grla iz svoga;
Kom Bog u duši, a duša u oku sjedi,
I kog pretječe blagi mir i slijedi.

O, koja od slastî rijeka onud protiče,
Kako se odzivilju stijene i javljaju
Očinska brda, kud se slijevaju
Vilovni glasi, u koje blažen kliče!
Nije l' ti mio? - o dajda kaži, tko je?
"Hrvat u pjesmi krijepi srce svoje!"

Pak gledaj tamo u polju zmaja onoga,
Gdje vjernu junak kletvu postavi,
"Za kralja i narod" svetoj zastavi,
Pak dole zvekom puni mača svoga;
Kom grom u ruci, munja u oku sjedi,
I kog pretječe grozna smrt i slijedi.

Oh koja od krvi rijeka onud protiče,
Kako sja gvožđe, i kako valjaju
Bojni se ljudi, kud ga tjeraju
Junački gnjevi i kuda sabljom miče!
Nije l' ti strašan? - dajda kaži, tko je?
"Hrvat djedinsko brani pravo svoje!"

PROLOG dne 29 rujna 1860.

prigodom početka narodnih predstava
u Zagrebu

Vrijeme leti na burnijeh krilih,
Vavijek napred, žurno bez prestanka,
Sve da hoćeš, već se spavat ne da,
Jer odasvud nov ustaje svijet.
Parom danas brodar more brodi,
Živa od munje spaja do dva svijeta,
Put od gvožđa zemlju pasom paše:
Svijet u svem napredovat teži.
Duh čovječji poput rijeke silne
Dospjet hrli ka žuđenu cilju.
Reci rijeki val svoj da uspregne,
Il još luđe, neka natrag teče,
Smiješan bit ćeš, jer sved naprid hiti.

Vrijeme i nam lijep darak doni,
Darak lijep rodnog kazališta,
Za kijem mnokrat već plakahu mnozi
I kog opet uskrisiše bozi.

Moć ćeš opet, o narode slavni,
U zrcalu gledat Talijinu
Povjesnicu minulijeh ljeta,
Slike tebi vazda drage i mile,
Srce čisto, vijernost i poštenje,
Štono sjaju iz tvog oka vedrog.
Vidjet moć ćeš, da tko tebe stvori
Neće dati itko da obori
Djelo vrijedno višnjeg stvorca tvoga.

U ovom ćeš vidjet ogledalu
Slavna djela slavnijeh otaca,
Vidijet ćeš one vitezove,
Casne sine svoje domovine,
Car Lazara, Miloš Obilića,
Frankopana, Zrinovića bana.

Kipi ovi prošlijeh vjekova,
Tužnim crtam često nacrtani,
Kazat će ti što ti radit valja
Da hrvatsku ti proslaviš majku.

Krvne slike pred tvojijem okom
Prolazit će na ovijeh daskah:
Borbe grozne viteških djedova,
Gvožđe ropsko i sudbina teška.
Al ćeš opet vidjet sunce blago
Bolje sreće nad njihovim licem,
Ter junačko zasjat će im čelo
Vječnim vijencem dične lovorike.

Al i naše vidijet ćeš doba,
Običaje gdjeno smiješne kori
I, pogreške bičem smijeha bijuć,
Od dobrih bolje čudi tvori.

Početak je to sad skori prvi,
Iskra je mala, ugasit ju lasno,
Ali blagim dahom uspirena,
Plam je skoro koji lijepo plamti;
Tako i ova iskra umjetnosti,
Kad ju uspiri dah ljubavi tvoje,
Usplamtit će pod nebo visoko.

Nježno sjeme, netom posijano
Sunca treba, blago da ga grije,
Vedra neba, tiho da mu sjaje,
Kiše blage, a i rose hladne.
I ovo će naše sjeme malo,
Njegovano od hrvatskog roda,
Rast i postat velikijem stablom,
Raširiti svoje grane jake
I uzdići glavu pod oblake,
Nek oholi ini vide puci,
Ki se diče da su duhom jaki,
Da hrvatska zemlja prezirana
Mačem kaznit inostranca znade,
Al i muzâ u njoj da imade.

RJEČNIK

aldov (mađ.)- žrtva

aldovati (mađ.) - žrtvovati

Anakreon (VI. st. pr. n. e.) - starogrčki lirski pjesnik; motivi su mu ljubav, vino, ples i društvo

balsam (grč.) - melem, ljekovita mast; utjeha, olakšanje

bantovati (mađ.) - dodirnuti, dotaći

Bat i Penat (ili Pinez) -"vođe silnoga ustanka u Iliriji i Panoniji proti rimskim osvajačem u početku I. vijeka po Isusu" (Vladimir Mažuranić)

batriv (mađ.) - živahan, nemiran

bitva - boj, bitka

Camoens - v. **Milton**

Citerska - "pridjevak Venerin, koju su na otoku Citeri mnogo slavili" (Vladimir Mažuranić)

Čeh, Leh i Meh - legendarni praoci Čeha, Poljaka i Rusa

čez - kroz

dajda - dede

Danica - časopis Lj. Gaja, u kojemu je budio nacionalnu svijest; izlazio u Zagrebu 1833-1867. s prekidima, pod naslovom Danica horvatzka, slavonzka y dalmatinzka i Danica ilirska

davorija - junačka pjesma; naziv je izveden prema imenu slavenskog božanstva rata Davoru

davorski - pridjev prema Davor, slavensko božanstvo rata

demeskinja (tur.) - vrsta orijentalne

čelične sablje, kakva se proizvodila u Sirijskom gradu Damasku

dobrodjevan - milostiv, dobročiniteljski

đeverdan (tur.) - džeferdar, vrsta puške, katkad ukrašene draguljima

Est Deus in nobis et nos agitante

calescimus illo (lat.) - Bog je u nama, dok nas on potiče, zanosimo se. (Ovidije)

Ferdinand (1793-1875) - austrijski car, vladao od 1835; epileptičar nesposoban za vladanje, pa je državu zapravo vodio knez Metternich; nakon revolucije 1848. i pada Metternicha, abdicirao u korist svog nećaka Franje Josipa I.

gdo - tko

gvozdje - željezo; oružje

Hadrija - "sinje Jadransko more; ali i uopće more; ovdje: mutno more strasti" (Vladimir Mažuranić)

handžar (tur.) - orijentalni dvosjekli bojni nož; kama, jatagan

Hipokrena - vrelo na brdu Helikonu, nastalo pod udarcem Pegazovih kopita, simbol pjesničkog nadahnuća.

Horatius - (Kvint Horacije Flak, 65 - 8 pr. n. e.) - rimski pjesnik; u bogatom pjesničkom opusu ističe se njegova Ars poetica u kojoj iznosi svoje poglede na pjesništvo

hrib - brežuljak, humak, brdo

hvoja - grana

Idalija - Afroditino (Venerino) svetište na Cipru; prema mitu, Venera je rođena iz morske pjene upravo na tom otoku
il, ilo - zemlja; ilovača

jadro - jedro
jamb (grč.) - dvosložna pjesnička stopa, s naglaskom na drugom slogu
jezero (prema mađ. **ezer**) - tisuću
Jozue - Jošua, biblijski junak koji je zaustavio sunce
jur - već
jurve - već

kaukasko - kavkasko (prema planini Kavkaz, na kojoj je Prometej bio okovan)
kina - muka, trud
kip - tijelo
kreljut - krilo
Kunovica - planina u istočnoj Srbiji

Lazar (1329-1389) - srpski vladar Lazar Hrebljanović, poginuo u Kosovskoj bitci, poslije koje Srbija gubi svoju samostalnost

lenjak - ljenjivac
liječan - ljekovit
lijer (grč.) - ljljan
luč - svjetlost; također i oko, pogled (**luči** - oči)

Ljubić - pohrvaćeni Amor, Eros, bog ljubavi
Ljudevit - "knez posavske hrvatske (IX vijek po Isusu), koji diže bunu proti Frankom" (Vladimir Mažuranić)
ljut - stijena; pećina

man - uzalud
milotih - "kovanica pjesnikova. Sravni u Čengiću: lakokril, nemilostan, krilonog, beščutan, zveketan" (Vladimir Mažuranić)
Milton, John (1608-1674) - engleski pjesnik, autor spjeva Izgubljeni raj;

Tasso, Torquato (1544-1595) - talijanski pjesnik, autor epa Oslobođeni Jeruzalem;
Camoens (1525-1578) - portugalski pjesnik, autor epa Luzitanci; sva su trojica bili u prilici zaraditi imetak, ali su završili u neimaštini
Misir (tur.-ar.) - Egipat
misirkinja - vrsta sablje

nad - čelik, željezo
nadjeja - nada
Naso - Publije Ovidije Naso (43. pr. n. e. - 17. n. e.) - rimski pjesnik, autor Elegija ex Ponto i Metamorfoza; car August prognao ga na Crno more (Pont), gdje je i umro
nenavidost - mržnja, zavist

oberstar (njem.) - pukovnik
Obilić, Miloš (?-1389) - srpski plemić, prema narodnoj predaji i usmenoj književnosti on je ubio turskog sultana Murata u bitki na Kosovu

pačiti - smetati, priječiti, škoditi
Parnas - prebivalište Muza u starogrčkoj mitologiji
pedepsa (grč.) - kazna
Pegaz - krilati konj iz grčke mitologije, simbol pjesničkog nadahnuća
Penat - v. **Bat**
Perun - slavenski vrhovni bog gromovnik; Mažuranić ga koristi umjesto Jupiter (Zeus)
Phoebus - Feb, jedan od nadimaka boga Apolona, kao boga svjetla i sunca
pića - hrana
poita (lat.) - pjesnik, poeta
polučan - blažen, sretan
pospješan - hitar, brz
pot - znoj
potipati - ticati, doticati
potmasti - taman, mračan; potmuo, zloban
pozoj - zmaj, aždaja
predislavlje - proslav
predsuda - predrasuda

pridavak - dodatak
prigudjujuć - svirajući na glazbalu,
gudeći
ptak - ptić

raziteljan - razoran
razloj - (groma, vjerojatno udar ili tako nešto)
rt - vršak (strelice)
ruga - poruga
rumelka - grimiz, purpur

Sappho (VI. st. pr. n. e.) - glasovita grčka pjesnikinja s otoka Lezba
slavić - slavuj
sljedstvo - posljedica
spješiti - žuriti
spravno - spremno
sražen - spržen
stanovan - stanovit, koji tvrdo stoji (isp. stanac-kamen)
Stevo - Hefest, bog kovač, muž Afroditin
strom - stablo
stup - korak

šćit - štit
školan - učenik, školarac
škur (tal.) - taman

Talija - muza komedije
Tasso - v. Milton
Thales - grčki filozof iz Mileta, jedan od

sedam legendarnih mudraca; koristeći se svojim znanstvenim spoznajama mudro je uložio novac u poslove i mnogo zaradio, kako bi sugrađanima pokazao vrijednost filozofije i znanosti, ali je prezirao bogatstvo
Tout vive... (franc.) - Sve živi kroz kontrast i protimbu.
trg - trgovina; roba kojom se trguje

usprežati - uvrebat
uzendiija (tur.) - stremen, u što jahač utiče noge

vaj - jad
varvaton (grč.) - glazbalo slično liri (također i **barbiton**)
Velebić - Velebit
Venus - Venera, rimska božica ljubavi (grč. Afrodita)
veruga - lanac
vetraci - vjetrići
vlašćih - vlastitih
Vulkan - rimski bog vatre (grč. Hefest)

zabav - zabit
zlamenje - znak
zled - zlo
Zrinović - Zrinski
zvest - svijest, sjećanje

žurivo - žurno
žvenk - zvek, zveka

ABECEDNI POPIS PJESAMA

BLAGOJ SJENI GOSPOJE JULIJANE GAJ rođ. KOVAČ _____	49	NEDUŽNOST _____	75
BLAGOTVORNOST _____	71	NENADOVIĆ RADE _____	32
CESARSKA PROSIDBA _____	81	OTKUDA IME SLAVJAN _____	20
DANICA ILIROM, DANKU I VLADATELJU _____	34	PERU _____	61
DANICI ILIRSKOJ _____	30	PHILOSOPHIA I POĚSIS _____	15
DAVORIJA _____	70	PISMA OD VINODOLCA ŠKOLANA _____	5
DOKTORU GAYU _____	26	POSLANICA _____	64
GROFU ĐURI ERDEDIJU _____	77	PREDISLOVJE K VELIKOMU NARODNOMU ILIRSKOMU KONCERTU _____	45
HRVAT _____	82	PREĐEM SLAVJANSKIM _____	10
HRVATSKIM DJEVAM _____	76	PRIMORAC DANICI _____	8
ILIR _____	29	PROLOG dne 29 rujna 1860. _____	83
ISPUNJENA ŽELJA _____	17	PROLOG GOVOREN U KRAPINI _____	68
IZGUBITAK IMENA ILIRSKOGA _____	74	PROLOG K TEATRALNOM PREDSTAVLJANJU ILIRSKOM _	59
JAVOR _____	55	PROTIVNOST _____	12
JAVOR I TAMJANIKA _____	57	RIJEČ BRATINSKA _____	79
[JUR VIŠEKRATI PRIMIH PERO U RUKU...] _____	63	SLAVOMIR STOJANU _____	21
LAŠCU NE VJERUJ _____	19	STRAH BOŽJI _____	18
LJUBIĆ _____	13	SUZA ZAHVALNOSTI NAD GROBOM NIKOLE ŠEBETIĆA __	78
MILUTINU _____	24	UMSTVOVANJE OD VEKŠEGA NA MANJE _____	16
MOJEMU PRSTENU _____	23	U SLAVU FRANJE HALLERA _____	72
MOJOJ *** _____	41	U SMRT IVANA KOZULIĆA _____	54
NA DAN 19. TRAVNJA 1840. _____	51	UTOPLJENI PIJANAC _____	14
NA DAN 19. TRAVNJA 1841. _____	65	VEČER _____	28
NA SEDAMDESETI DAN ROĐE- NJA JANKA DRAŠKOVIĆA _____	62	VJEKOVI ILIRIJE _____	38
NAPAST _____	43	ZARUČNICI _____	67
NAPREDOVANJE _____	36		